

Prediktorer for nordmenns holdninger til skeive personer

En analyse av nasjonale holdningsundersøkelser fra 2008, 2013 og 2017

Elise Halvorsen

MAPSYK360, masterprogram i psykologi
Studieretning: sosial og kognitiv psykologi

ved

UNIVERSITETET I BERGEN

DET PSYKOLOGISKE FAKULTET

VÅR 2021

Antall ord: 19 988

Veileder: Norman Anderssen, Institutt for samfunnspsykologi

Abstract

The aim of this master thesis was to investigate potential predictors of attitudes toward queer persons among the Norwegian population. The data material comprised of three representative samples (N=1250) of survey data on attitudes toward sexual orientations from the years 2008, 2013 and 2017. The criterion variable was a composite measure of attitudes toward same sex attraction, relationships and sexual behavior. The predictors of interest were gender, age, sexual orientation, education, income, region, contact with LGB persons, religiosity, gender normativity, conservatism and political party affiliation. The surveys were analyzed using hierarchical multiple regression with three steps in order to determine the relative predictive value of demographic variables, the contact variable and standpoint variables on attitudes. The regression models accounted for 55-64% of explained variance. The results revealed that male gender, older age, infrequent contact with LGB persons, and support for traditional gender norms were stable predictors of more negative attitudes across all three samples. The effects of sexual orientation, religiosity and region varied across the samples. Socioeconomic status could not predict attitudes in any of the samples. Overall, the strongest predictors were gender normativity and conservatism. The findings support both social identity theory and contact theory. The discussion points to possible interaction effects between the predictors, suggested improvements for the next national attitude survey, and the use of different research methods to gain a deeper understanding of attitudes to queer persons among the Norwegian population.

Keywords: attitudes, predictors, regression, queer persons, sexual orientation

Sammendrag

Denne masteroppgaven har undersøkt prediktorer for nordmenns holdninger til skeive personer ved å analysere nasjonale, representative holdningsundersøkelser fra årene 2008, 2013 og 2017. Datamaterialet bestod av tre representative utvalg av den norske befolkningen (hvert utvalg: N=1250), hentet fra Norsk senter for forskningsdata (NSD). Kriterievariabelen var et sammensatt mål på holdninger til skeive personer som bestod av spørsmål om holdninger til tiltrekning, parforhold og seksuelle handlinger mellom likekjønnede personer. Følgende prediktorer ble valgt på grunnlag av teori og empiri: kjønn, alder, seksuell orientering, utdanningsnivå, inntektsnivå, region, kontakt med LHB-personer, religiøsitet, kjønnsnormativitet, konservativisme og partitilhørighet. Hvert datasett ble analysert med hierarkisk multippel regresjonsanalyse med tre steg for å avdekke den relative prediktive verdien av de demografiske variablene, kontakt-variabelen og standpunkt-variablene. Regresjonsmodellene forklarte 55-64% av variansen, og viste at det er en persons standpunkt til kjønnsnormer og konservative verdier som er de sterkeste prediktorene for holdninger til skeive personer. Resultatene viste at respondentene som var menn, eldre, sjelden i kontakt med skeive personer, og støttende overfor tradisjonelle kjønnsnormer viste mer negative holdninger i alle tre utvalgene. Det ble funnet varierende støtte for at seksuell orientering, religiøsitet og region kunne predikere holdninger, mens sosioøkonomisk status ikke kunne predikere holdninger i noen av utvalgene. De sterkeste prediktorene i alle utvalgene var en persons standpunkt til kjønnsnormer og konservative verdier. Funnene gir støtte for sosial identitetsteori og kontakthypotesen. I diskusjonen drøftes mulige interaksjonseffekter mellom prediktorene, forslag til neste nasjonale holdningsundersøkelse, og forslag til andre forskningsmetoder som kan gi mer innsikt befolkningens holdninger.

Nøkkelord: holdninger, prediktorer, regresjon, skeive personer, seksuell orientering

Forord

Det mest engasjerende gjennom mine år som student har helt klart vært mulighetene til å skrive lengre akademiske tekster og fordype meg i interessante problemstillinger. Det å skrive masteroppgave har med andre ord vært en drøm – en lang og tidvis frustrerende drøm.

Jeg vil først og fremst takke min initiativrike veileder, Norman Anderssen, som hele tiden har sett muligheter for denne masteroppgaven og beriket den med verdifulle refleksjoner. Jeg har vært heldig med en veileder som har vært tilstede oftere enn det som kan forventes og med et engasjement uten like! Takk også til Sigurd William Hystad som har tatt seg tid til å gi gode svar på mine mange spørsmål om statistikk.

En hjertelig takk til Oliver, min oppmerksomme kjæreste som lenge har holdt ut med sin uoppmerksomme kjæreste. Denne prosessen hadde ikke vært det samme uten fine påminnelser om at det finnes en verden utenfor rammene av Word-dokumentet. En stor takk også til mine kjære medstudenter, Live og Vilrun, for mange flotte år sammen på Universitetet, og for alle gangene dere gjorde frustrasjon om til latter på lesesalen! En siste takk til familien min for gode og oppløftende ord mot siste innsjutt.

Jeg har vært takknemlig for å arbeide med ferdig innsamlede datamaterialer som har gitt meg mulighet til å dedikere mer tid til de statistiske vurderingene og analysene i oppgaven. Det har vært utfordrende arbeid å utføre på egenhånd, men ikke minst har det vært lærerikt og gitt meg en enda bedre forståelse for kvantitativ forskningsmetode. De data som er benyttet her er hentet fra «Holdninger til LHBT-personer i 2008», «Holdninger til LHBT-personer i 2013. Del av Seksuell orientering og levekår» og «Holdninger til LHBTI-personer 2017». Data er stilt til disposisjon i anonymisert form av Universitetet i Bergen, Uni Research Helse og

Guðrun Jevne, Bufdir gjennom NSD – Norsk senter for forskningsdata AS. Verken

Universitetet i Bergen, Uni Research Helse, Guðrun Jevne, Bufdir eller NSD er ansvarlige for analysen av dataene, eller de tolkninger som er gjort i oppgaven.

Bergen, 14.mai 2021

Elise Halvorsen

Innholdsfortegnelse

Abstract	3
Sammendrag	4
Forord	5
Innholdsfortegnelse	7
1.1 Situasjonen for Skeive Personer i Norge – Enkel eller Vanskelig?	10
1.2 Utviklingen av Nordmenns Holdninger til Skeive Personer	11
1.3 Den Nordiske Heteronormativiteten	15
1.4 Minoritetsstressteorien – Konsekvenser av Negative Holdninger	16
1.5 Begrepsavklaringer	16
1.5.1 Holdninger	16
1.5.2 Skeive personer.	18
1.5.3 Homofobi.....	19
1.5.4 Seksuelt stigma.....	20
1.6 Forskningslitteratur av Prediktorer for Holdninger til Skeive.....	21
1.6.1 Kjønn og kjønnsnormer.....	21
1.6.2 Alder.....	23
1.6.3 Seksuell orientering.....	24
1.6.4 Sosioøkonomisk status.	25
1.6.5 Bosted.....	26
1.6.6 Intergruppekontakt.	27
1.6.7 Religiøsitet.....	29
1.6.8 Politisk orientering.	30
1.6.9 Begrensninger for antall prediktorer i regresjon.	30
1.7 Formål og Problemstilling.....	31

2	Metode.....	33
2.1	Forskningsdesign.....	33
2.2	Datamaterialet	34
2.3	Variabler	35
2.3.1	Prediktorvariablene.	35
2.3.2	Kriterievariabelen.....	37
2.4	Statistiske Analyser	38
2.5	Reliabilitet og Validitet	42
2.6	Etiske Vurderinger	45
3	Resultater.....	46
3.1	Analyser av Holdningsundersøkelsen fra 2008.....	46
3.1.1	Beskrivelse av utvalget (2008).....	46
3.1.2	Samvariasjon mellom variablene (2008).....	47
3.1.3	Multipel regresjonsanalyse (2008).....	48
3.2	Analyser av Holdningsundersøkelsen fra 2013.....	50
3.2.1	Beskrivelse av utvalget (2013).....	50
3.2.2	Samvariasjon mellom variablene (2013).....	50
3.2.3	Multipel regresjonsanalyse (2013).....	51
3.3	Analyser av Holdningsundersøkelsen fra 2017.....	53
3.3.1	Beskrivelse av utvalget (2017).....	53
3.3.2	Samvariasjon mellom variablene (2017).....	54
3.3.3	Multipel regresjonsanalyse (2017).....	54
4	Diskusjon.....	56
4.1	De Demografiske Variablene.	57
4.1.1	Mer negativitet blant menn enn kvinner.....	57

4.1.2	Alder – En kohorteffekt mer enn en livsfaseeffekt?.....	59
4.1.3	Seksuell orientering påvirker holdninger til skeive personer.	60
4.1.4	Sosioøkonomisk status predikerte ikke holdninger til skeive.	61
4.1.5	Regionale forskjeller kan skyldes forskjeller i intergruppekontakt.....	62
4.2	Kontakt-Variabelen.	63
4.2.1	Støtte for kontakthypotesen.....	63
4.3	Standpunkt-Variablene.	65
4.3.1	Kjønnsnormativitet var forbundet med økt negativitet.	65
4.3.2	Kan effekten av religiøsitet modereres av konservatisme?	65
4.3.3	Konservatisme var den sterkeste prediktoren for negative holdninger.	66
4.4	Implikasjoner.....	66
4.4.1	Anbefalinger for videre forskning.	66
4.5	Begrensninger.....	71
5	Konklusjon	72
6	Referanser.....	74
	Appendiks A – Frekvens- og prosentfordeling av prediktorvariabler i utvalgene	84
	Appendiks B - Hierarkisk multippel regresjonsanalyse av utvalget fra 2008.....	86
	Appendiks C - Hierarkisk multippel regresjonsanalyse av utvalget fra 2013.....	88
	Appendiks D – Hierarkisk multippel regresjonsanalyse av utvalget fra 2017	90

1.1 Situasjonen for Skeive Personer i Norge – Enkel eller Vanskelig?

I det norske samfunnet har holdninger til skeive personer blitt gradvis mer positive over tiårene. Vi er ett av de mest likestilte landene i Europa når det gjelder skeive rettigheter (ILGA-Europe) og ett av de mest vennlige landene i verden når det gjelder befolkningens selvrapporterte holdninger (Flores, 2019). Den siste nasjonale holdningsundersøkelsen viste at kun fem prosent av den norske befolkningen fremdeles stilte seg eksplisitt negative til skeive personer (Bufdir, 2019). Samlet sett gir disse funnene et inntrykk av at seksuelt stigma ikke lenger er et problem i Norge. På en annen side viste den siste nasjonale undersøkelsen av skeives levekår at det er større forekomst av psykososiale utfordringer blant skeive personer sammenliknet med heterofile personer (Anderssen et al., 2013), og at 11-24% blant skeive følte et behov for å skjule sin seksuelle orientering ukentlig eller oftere (Bufdir, 2017c). En nylig livskvalitetsundersøkelse viste at én av tre skeive var lite tilfreds med egen psykisk helse, og at de skåret dårligere på alle mål av subjektiv livskvalitet sammenliknet med heterofile personer (Statistisk sentralbyrå, 2020b). Det samsvarer med situasjonen i mange andre europeiske land (European Union Agency for Fundamental Rights, 2013, 2020). I følge minoritetsstressteorien, en velkjent teori om forholdet mellom stress og psykisk helse blant seksuelle minoriteter, kan slike utfordringer tilskrives negative holdninger i samfunnet (Meyer, 1995). Det er altså noe ambivalens i forskningen; den siste holdningsundersøkelsen tilsier at det burde være uproblematisk å være skeiv, mens den siste levekårsundersøkelsen viser at relativt mange skeive fremdeles opplever det som utfordrende. Det samme dobbeltbudskapet kommer frem gjennom mediene, hvor man har oppslag om mangfoldsfeiring på den ene siden (Enge, 2018; Aasmundsen, 2021) og lidelseshistorier på den andre siden (Bjugstad, 2016; Håndlykken, 2020). Det er et behov for å bedre forstå hvordan nordmenn tenker om skeive og hvordan det oppleves å være skeiv i Norge. Denne

oppgaven tar for seg førstnevnte med formål om å undersøke mulige faktorer som fører til at noen har en mer positiv eller en mer negativ holdning.

1.2 Utviklingen av Nordmenns Holdninger til Skeive Personer

Holdninger til skeive personer har gradvis blitt mer aksepterende over tiårene sett ut ifra en historie preget av forfølgelse, kriminalisering og sykeliggjøring. Nordmenns holdninger til skeive er ikke grundig utforsket i Norge, men det finnes enkelte større undersøkelser samt flere meningsmålinger som kan gi en indikasjon på hvordan dette landskapet har utviklet seg over tid.

Den første store kartleggingen ble gjennomført av Havelin (1968) som viste at majoriteten av både menn (55-66%) og kvinner (56-65%) var aksepterende til tanken på en homofil kollega/bekjent/leieboer (N=1642, 811 menn og 831 kvinner). Samtidig var det noenlunde tilsvarende mange av respondentene som trodde det ville få negative konsekvenser om homofile kunne omtale og vedstå seg sitt seksualliv (58% menn og 62% kvinner), og enda flere som mente at homofile ikke burde kunne opptre slik det faller seg naturlig for dem (72% menn og 81% kvinner). Dette forteller at de fleste godtok at noen var homofile, men ikke at de handlet på sin seksuelle orientering. Dette samsvarer med datidens lovregulering, hvor det å være homofil i seg selv ikke var forbudt, men homofile seksuelle handlinger blant menn var forbudt. Disse tallene reflekterer hvor komplekse holdninger kan være og hvorfor det er nødvendig å bruke flere eller sammensatte holdningsmål for å få en helhetlig forståelse av befolkningens holdninger

Statistikk fra meningsmålinger indikerer også en gradvis positiv utvikling i befolkningens holdninger de følgende tiårene. Scan-Fact utførte meningsmålinger med spørsmål hentet fra den første holdningsundersøkelsen, som viste at andelen som ville akseptert en homofil kollega/leietaker/bekjent hadde økt til 69-79% i 1983 og 74-81% i 1988. (Scan-Fact 1983; 1988 som referert i Hegna et al., 1999). En verdiundersøkelse utført gjentatte ganger av

Statistisk Sentralbyrå (1997) spurte respondentene i hvilken grad homofili kunne rettferdiggjøres på en skala fra 1 (kan aldri rettferdiggjøres) til 10 (kan alltid rettferdiggjøres). Resultatene viste en gradvis økning i gjennomsnittlig skåre mellom 1982 (3.6), 1990 (4.1) og 1996 (5.7). Se også Anderssen (1997) for en mer grundig gjennomgang av holdningslandskapet mellom 1978 og 1996 med utgangspunkt i meningsmålinger, medieomtale og lovverk. Det bør noteres at meningsmålinger ofte benytter seg av enkelledsspørsmål, som gjør at interessante nyanser i en persons holdninger ikke nødvendigvis avdekkes. Uansett kan meningsmålinger ha en nytteverdi særlig på felt som dette hvor det er begrenset med forskning, og kan dermed benyttes for å gi en indikasjon på hvordan opinionen har utviklet seg over tid (Anderssen & Slåtten, 2013a).

En landsdekkende holdningsundersøkelse fra 1999 (N = 1000) viste blant annet at 50% var positive til homofil/lesbisk kirkelig vielse, og at 47-54% mente at barn *ikke* ville ta skade av å vokse opp med to foreldre av samme kjønn (homofile og lesbiske foreldre, respektivt) (Hegna et al., 1999). Selv om spørsmålene ikke er direkte sammenliknbare med de foregående undersøkelsene, kan prosentfordelingen reflektere en positiv utvikling fra den første holdningsundersøkelsen av Havelin for over tretti år siden. Den gang mente mellom 70-80% at homofile ikke burde ha homofile relasjoner, mens i denne undersøkelsen av Hegna et al. var det halvparten av befolkningen som aksepterte ekteskap mellom likekjønnede. Det indikerer samtidig at nærmere halvparten av befolkningen fremdeles hadde reservasjoner mot likeskjønnet ekteskap ved tusenårsskiftet (merk at prosentandelen for hvor mange som var negative ikke er oppført i rapporten, så det er ukjent om noen respondenter har avgitt et nøytralt svar).

Etter år 2000 er det hovedsakelig de nasjonale holdningsundersøkelsene som studeres i denne oppgaven som har bidratt med å kartlegge holdningslandskapet på «det skeive feltet». Den første undersøkelsen fra 2008 viste at det var mer negative holdninger blant menn enn

blant kvinner. Det var også mer negativitet blant personer som var eldre, mer religiøse, lavere utdannet, fra tettbygde områder, og positive til tradisjonelle kjønnsroller (Anderssen & Slåtten, 2008a). Den siste undersøkelsen fra 2017 fant tilsvarende tendenser. I tillegg var det mer negative holdninger blant personer som hadde sjelden kontakt med skeive personer, og blant personer bosatt på Vestlandet og Sørlandet (Bufdir, 2019). Det ble ikke utført tilsvarende undergruppeanalyser i rapporten fra 2013, men de viste også at menn var mer negative enn kvinner på en rekke holdningsmål (Anderssen & Slåtten, 2013a).

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) skrev en rapport med statistiske sammenlikninger av de tre undersøkelsene (2008, 2013, 2017) for å se hvordan holdningene har utviklet seg over tid. Resultatene viste at det har vært en positiv utvikling, hvor andelen som rapporterer negative holdninger har blitt redusert fra 11% til 6% og 5%, over de respektive årene (Bufdir, 2019). Det viser til et sammensatt mål som ser på holdninger til lesbiske kvinner, homofile menn, bifile kvinner og bifile menn samlet sett, men differensierte analyser viste at det var forskjeller i hvor mange som var negative til de ulike seksuelle orienteringene. Det har konsekvent vært mest negative holdninger til bifile menn, deretter homofile menn, så bifile kvinner og til slutt lesbiske kvinner, men gapet har blitt stadig mindre over årene. Se Bufdir (2017b) for et oversiktlig diagram av denne utviklingen.

Den største utviklingen var mellom 2008 og 2013, noe som kan indikere at den siste prosentandelen av personer med negative holdninger har sterke og stabile overbevisninger som kan være vanskelig å endre. For at den positive holdningsendringen som er observert de siste årene skal fortsette i samme retning, mener jeg det forutsetter en bedre forståelse av hvilke faktorer som ligger til grunn for positive og negative holdninger til skeive. Mens Bufdirs sin rapport sier noe om *hvem* som har negative holdninger i befolkningen, vil denne masteroppgaven gå et skritt videre og forsøke å forstå *hvorfor* noen nordmenn er negative til seksuelle minoriteter.

Jeg vil kort peke på en vesentlig del av konteksten for denne endringen i befolkningens holdninger, nemlig lovverket. Samtidig som befolkningens holdninger blitt gradvis mer positive til skeive personer, har også det norske lovverket gradvis innvilget skeive rettigheter. De største endringene i norsk lovgiving rettet mot skeive personer er først og fremst avkriminaliseringen av homofile handlinger blant menn i 1972 (Berge, 2017); i 1977 ble homofili fjernet som psykiatrisk diagnose (Skeivt arkiv, u.å.); i 1993 fikk homofile og lesbiske par juridiske rettigheter gjennom partnerskapsloven; i 2009 åpnet ekteskapsloven for likekjønnet ekteskap og adopsjon (Berge, 2017); og i 2014 ble det innført en diskrimineringslov som verner seksuelle minoriteter mot diskriminering i alle samfunnsområder (Prop. 88 L, 2012-2013). Det er interessant å vurdere hvilken av disse som er den kausale faktoren – er det slik at endringer i befolkningens holdninger har ført til innføring av skeive rettigheter, eller er det slik at endringer i lovverket har gjort at befolkningen tenker annerledes om skeiv seksualitet? Det er med andre ord et spørsmål om lover former eller reflekterer sosiale holdninger. En tverrkulturell litteraturgjennomgang fant støtte for at lovgiving kan påvirke holdningene i en befolkning (Aksoy et al., 2020). Jeg tror også det er tilfellet i den norske befolkningen som har sterk tiltro til myndigheter sammenliknet med andre europeiske land (Kleven, 2016). Lovverket kan derfor være en vesentlig arena for å endre holdninger til skeive personer og derav skeives levekår. Det norske rettssystemet har kommet svært langt når det gjelder skeives rettigheter, hvor skeive og heterofile lovlig sett er likestilte i alle samfunnsområder. En måte den norske staten videre kan bidra til holdningsendring i landet kan være å innføre retningslinjer og lover for hvordan diskrimineringsvern skal håndheves. Samtidig vil det være begrensninger for hvor mye endring som kan oppnås gjennom lovgiving. Meyer som er grunnlegger av minoritetsstressteorien anerkjenner verdien av lovendringer, men kommenterer at likhet for loven ikke er det samme som sosial likeverd, «Laws are a necessary foundation to achieve

equality, but [...] protections under the law are not sufficient to eliminate prejudice (Meyer, 2016, p. 1358).

1.3 Den Nordiske Heteronormativiteten

En bakenforliggende årsak for diskriminering og stigmatisering av skeive personer er sosiale normer som eksisterer i samfunnet. *Heterosexisme* viser til en sosialt og kulturelt betinget antakelse om at heterofili er den normale og naturlige formen for seksualitet, altså den som oppstår mellom kvinner og menn (Habarth, 2015). I motsetning blir andre seksuelle orienteringer ansett som avvikende uttrykk for seksualitet. *Heteronormativitet* er en konsekvens av heterosexisme som innebærer et sett med sosiale forventninger om hva som er akseptert av romantiske og seksuelle forhold, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk (Habarth, 2015). Heteronormativitet legitimeres via en rekke store samfunnsstrukturer – alt fra reklamer, underholdning og nyheter til lover, tradisjoner og religion. Hvordan skeive personer omtales og fremstilles i samfunnet er med på å forme måten folk tenker om skeive. Det er med andre ord en grunnleggende struktur i samfunnet som påvirker holdningene til befolkningen som helhet; også hos personer som i utgangspunktet er *for* skeives rettigheter; til og med hos skeive selv. Dette medfører normative forventninger til både seksuell atferd og kjønnsuttrykk (maskulinitet/femininitet), og ettersom skeive personer ofte bryter med disse forventningene er de mer utsatt for å oppleve negative sanksjoner som stigmatisering, trakassering, diskriminering og vold (Habarth, 2015). «I nordisk sammenheng har forskere tematisert hvordan homotoleranse har blitt inkorporert i den lokale varianten av heteronormativitet. Dette innebærer at heteroseksuelle parforhold fortsatt verdsettes som den beste måten å leve på, mens homoseksuelle parforhold blir inkludert som en mulig preferanse som skal tolereres» (Svendsen et al., 2018, p. 165). Det vil si at skeive personer er tolerert men samtidig også stigmatisert i norsk kultur. Dette kan forklare hvorfor det er mer psykososiale utfordringer blant skeive til tross for at en stor majoritet av nordmenn sier at de har positive holdninger. Røthing og

Svendsen mener at homotoleranse har blitt en norsk verdi, men at homofili i seg selv ikke er noe som verdsettes (Røthing & Svendsen, 2010).

1.4 Minoritetsstressteorien – Konsekvenser av Negative Holdninger

Hvordan folk tenker om skeive personer kan ha innvirkning på skeive individers helse og velvære i form av utsatthet for stigmatisering og diskriminering på ulike områder i samfunnet som skole og arbeidsliv, helsesystem og sosiale arenaer. Minoritetsstressteorien sier at skeive personer er utsatt for kronisk stress i form av fordomsfulle hendelser, opplevd stigma og internalisert homofobi på grunn deres minoritetsstatus (Meyer, 1995). Det er ikke bare opplevelser av stigmatisering og diskriminering i seg selv som er belastende, men også forventningen om å oppleve slike aversive hendelser i fremtidige situasjoner. Det kan videre føre til at skeive personer tar innover seg negative og heteronormative holdninger som de observerer i samfunnet, som kan virke skadende på deres selvbilde. Minoritetsstress kommer i tillegg til andre stressorer i livet som oppleves av folk flest, og kan samlet sett bli overbelastende. Det er begrensninger for hvor mye stress en person kan håndtere over lengre tid før det fører til fysisk eller psykisk uhelse (Meyer, 1995). Det er en intuitiv logikk bak denne teorien, og flere studier finner støtte for at det er en sammenheng mellom minoritetsstress og nedsatt helse blant skeive personer (Frost et al., 2015; Hatzenbuehler et al., 2008; Hatzenbuehler & Pachankis, 2016; LeBlanc & Frost, 2019; Meyer, 2003).

1.5 Begrepsavklaringer

1.5.1 Holdninger.

En *holdning* er et komplekst begrep som kan være utfordrende å definere i korte trekk uten å miste nødvendig presisering, men i enkel forstand kan det forstås som en vurdering av hvorvidt man liker eller misliker noe. En mer omfattende definisjon fra klassisk holdningsteori forklarer begrepet slik, «*Attitude is a psychological tendency that is expressed by evaluating a particular entity with some degree of favor or disfavor*» (Eagly & Chaiken, 1993, p. 1). Det

som evalueres blir ofte omtalt som et *holdningsobjekt*. Alt kan i grunn være et holdningsobjekt, fra abstrakte idéer som ytringsfrihet til helt konkrete ting som bøker. En evaluering av et holdningsobjekt kan variere i retning og valens, og teoretisk tenkes det at en holdning kan graderes langs en akse fra ekstremt positiv til ekstremt negativ med et nøytralt eller likegyldig midtpunkt. Hvordan en person tenker om et holdningsobjekt i virkeligheten er ikke nødvendigvis så rett frem at man enkelt kan kategorisere den som klart positiv eller klart negativ. Holdninger kan på mange måter variere, og nedenfor vil jeg gjøre rede for noen av disse variasjonene og hvilke holdninger som studeres i denne oppgaven.

En holdning kan komme til uttrykk gjennom ens tanker, følelser og handlinger, men det er ikke nødvendigvis samsvar mellom disse komponentene (Rosenberg & Hovland, 1960 som referert i Newcomb, 1961), og i enkelte tilfeller behøver ikke holdninger å komme til uttrykk i det hele tatt (Vogel & Wänke, 2002c). En holdning kan variere avhengig av situasjonen og spørsmålsformuleringen, som hvorvidt man spør om holdningsobjektet generelt eller i en spesifikk kontekst (Vogel & Wänke, 2002a). For eksempel kan en person være positiv til homofili samtidig som vedkommende kan være negativ til at to menn holder hender i offentligheten. En person kan altså være delt i måten de tenker om ett og samme holdningsobjekt (Vogel & Wänke, 2002b). I enkelte tilfeller kan slik inkonsistens føre til et psykologisk ubehag kalt kognitiv dissonans, som danner et behov for å gjenopprette en balanse i ens egne holdninger (Festinger, 1962). Dette fører videre til spørsmål om hvor stabil en holdning er og hva som skal til for å endre denne. Noen holdninger er varige og nokså stabile over flere år mens andre holdninger er mer flyktige og kan lett endres. Dette vil ofte avhenge av viktigheten av holdningen (Vogel & Wänke, 2002b), hvor enkelte holdninger tilegnes større betydning enn andre. Noen mener også at holdninger kan variere i grad av bevissthet, og skiller mellom eksplisitte og implisitte holdninger (Banaji, 2001; Greenwald & Banaji, 1995). De implisitte holdningene er ikke nødvendigvis tilgjengelige for oss i bevisstheten og behøver ikke

å samsvare med måten vi aktivt tenker om holdningsobjektet. Det kan også vise til holdninger som en er klar over, men som en ikke ønsker å uttrykke på grunn av sosial ønskverdighet. Slike holdninger kan være vanskelige å kartlegge ved bruk av vanlige spørreundersøkelser, og forutsetter eksperimentelle design som bruk av assosiative tester (Vogel & Wänke, 2002c). De eksplisitte holdningene har man derimot et mer aktivt forhold til, og er holdninger som man ofte kan stå inne for og argumentere for. Det er samtidig ikke konsensus om det er et reelt skille mellom eksplisitte og implisitte holdninger.

Det er skeive personer som er holdningsobjektet i denne oppgaven. De fleste har antakelig en viss formening om skeive personer ettersom skeives rettigheter til stadighet har vært et tema for debatt over tiårene, som hvorvidt likekjønnede forhold, ekteskap og adopsjon skal være lovlig. Dette er ikke banale holdningsspørsmål om hvorvidt man liker noe eller ikke, men mer grunnleggende spørsmål som relaterer til moral, rettferdighet og andre menneskers levde liv. Av den grunn er det rimelig å anta at det er spørsmål som de fleste har tatt stilling til, og at de slik har dannet seg en viss holdning til skeive personer. Hvor viktig og stabil denne holdningen er hos enkeltpersoner tror jeg er noe som varierer. Jeg antar at de som rapporterer å være klart negative eller klart positive til skeive personer har sterke holdninger som kan være vanskelige å endre, men de færreste befinner seg på ytterpunktene av likert-skalaen. De aller fleste rapporterer å være verken positive eller negative til skeive personer. Det er vanskelig å vite akkurat hva som ligger i dette tilsynelatende nøytrale standpunktet, og akkurat dette vil diskuteres senere under metodiske refleksjoner. Tatt i betraktning hvor bevegelig en holdning kan være har jeg valgt å konstruere et sammensatt holdningsmål med både spesifikke og generelle holdningsspørsmål for å få et så validt mål som mulig.

1.5.2 Skeive personer.

Begrepet *skeiv* relaterer til kjønnsidentiteter og seksuelle orienteringer som er utenom normen, det vil si annerledes fra det binære og heterofile. Det er en norsk oversettelse av det

engelske ordet *queer*, og i følge lhbtqiq-ordlista på bufdir.no kan det brukes på flere måter (Bufdir, 2015). Det kan brukes synonymt med *LHBT* som står for lesbisk, homofil, bifil og trans, samtidig som det kan vise til en identitet som ikke lar seg avgrense av slike kjønns- og seksualitetskategorier. Det å identifisere seg med det mer nøytrale ordet *skeiv* kan være en måte å frigjøre seg fra normer i samfunnet knyttet til kjønn og seksualitet (Svendsen et al., 2018). I denne oppgaven brukes begrepet *skeiv* kun for å vise til seksuell orientering, og ikke for å vise til kjønn. Det er «skeive personer» som er holdningsobjektet i oppgaven. Det som her menes med en *skeiv* person er noen som *ikke* er heterofile. Mer konkret er det operasjonalisert som tiltrekning, parforhold og seksuelle handlinger mellom likekjønnede personer. Et alternativt begrep som ble vurdert var holdninger til *LHB-personer*, altså lesbiske, homofile og bifile personer. Dette ble valgt bort for å anerkjenne at det finnes et større mangfold av seksuelle orienteringer utover de mer tradisjonelle kategoriene, og fordi likekjønnet seksualitet ikke behøver å oppstå innenfor rammene av en identitet. I tillegg ble begrepet *skeiv seksualitet* vurdert, men også dette ble valgt bort fordi det er mulig å være *skeiv* uten å være seksuelt aktiv. For eksempel kan noen være *skeiv* og aseksuell, men oppleve romantisk tiltrekning til noen av samme kjønn.

1.5.3 Homofobi.

Det brukes ulike ord for å omtale negative holdninger til *skeive* personer, og mest kjent er antakelig begrepet *homofobi*. Da det først ble introdusert av Weinberg (1972) utfordret det måten samfunnet tenkte om homofili; fra tanken om at problemet lå hos den homofile som psykisk syk, over til tanken at problemet lå hos den *homofobe* personens frykt og fordommer (Herek, 2004). Selv om homofobi-begrepet har hatt en sentral rolle for *skeive* rettigheter, har det senere blitt kritisert for å være utilstrekkelig for å beskrive negative holdninger til seksuelle minoriteter. Herek peker særlig på tre årsaker for at homofobi-begrepet kommer til kort. For det første viser ordet *fobi* til en form for irrasjonell frykt, og det er lite empirisk støtte for at det

er frykt som er drivkraften bak negative holdninger til skeive personer. For det andre, åpner dette for at homofobi er en patologisk tilstand i likhet med andre fobier. Det er problematisk av flere grunner, blant annet fordi det tilsier at problemet ligger hos det enkelte individet og fraskriver dermed fokus og ansvar fra større samfunnsstrukturer. For det tredje, selv om begrepet i utgangspunktet defineres som negativitet rettet mot skeive av begge kjønn, har det i praksis blitt særlig forbundet med negativitet rettet mot homofile menn. Det har resultert i et mindre fokus på stigma rettet mot lesbiske kvinner i forskningen. Jeg vil også legge ved en fjerde begrensning, som er at begrepet kun forholder seg til stigma mot homofili som seksuell orientering, og er slik ikke gjeldene for stigma rettet mot bifili. Det er kjent fra forskningslitteraturen at bifile kvinner og menn er særlig utsatt for diskriminering og uhelse, ofte av en annen art og større omfang enn homofile (Habibi & Stueck, 2018). Det er dermed behov for et begrep som inkluderer og anerkjenner utfordringen som bifile personer står ovenfor. Et kurant alternativ er homo- og binegativitet, men fordi det refererer til spesifikke seksuelle orienteringer, passer det ikke med det skeive begrepet som er studieobjektet i denne oppgaven. Jeg velger derfor å bruke det noe lengre uttrykket «negative holdninger til skeive personer».

1.5.4 Seksuelt stigma.

Stigma er en uønsket annerledeshet i en spesifikk sosial kontekst (Goffman, 1986), og seksuelt stigma kan defineres slik: «all facets of stigma associated with same-sex desires, sexual behaviors, and relationships, as well as sexual minority communities» (Herek, 2016, p. 397). Jeg anser dette som et passende begrep i en norsk sammenheng. Vi er et land som relativt sett har gode forhold for skeive når det gjelder rettigheter, selvrapportert helse og befolkningens holdninger. Samtidig er det mulig at stigma mot skeive er mer utbredt enn det som kommer frem i holdningsundersøkelsene. Trolig anses det å være skeiv fremdeles som en uønsket annerledeshet innen flere sosiale arenaer. For eksempel viste Sintef i en aktuell rapport at mange

unge fremdeles er redde for å være skeive (Lassemo et al., 2020). Prosjektlederen sa i et intervju at «[...] det uttrykkes en usikkerhet eller frykt for å være skeiv. Dette gjelder selv for dem hvor ingenting tyder på at de er noe annet enn heterofile. Mens de som er skeive virker redde for å *komme ut*» (Lassemo, 2020). Det samsvarer med det som omtales som nordisk heteronormativitet, altså at det er toleranse for å være skeiv samtidig som det er stigmatisert (Røthing & Svendsen, 2010).

1.6 Forskningslitteratur av Prediktorer for Holdninger til Skeive

Her vises det til teori og empiri som begrunner valget av prediktorvariabler for å bedre forstå nordmenns holdninger til skeive personer. De empiriske studiene inkluderer større tverrkulturelle litteraturgjennomganger, metaanalyser og longitudinelle studier, men også noen mindre tilgjengelighetsutvalg der det synes relevant. Enkelte av studiene har undersøkt holdninger til kjønns- og seksualitetsminoriteter samlet (LHBT-personer), men de vil også være relevante ettersom det er en sammenheng mellom holdninger til kjønn og seksualitet (Norton & Herek, 2013).

1.6.1 Kjønn og kjønnsnormer.

Det er svært mange studier som har funnet en kjønnsforskjell i holdninger til skeive personer, hvor tendensen er at menn er mer negative enn kvinner (Ciocca et al., 2017; Copp & Koehler, 2017; Herek, 2002a; Hicks & Lee, 2008; Silvaggi et al., 2019). Menn er både de som er mest negative *og* de som i størst grad er utsatt for denne negativiteten, (Herek, 1988; Herek, 2000), noe Anderssen og Slåtten omtaler som «det doble kjønns skillet» (Anderssen & Slåtten, 2008a). En omfattende litteraturgjennomgang viser til studier fra land over hele verden som har funnet støtte for dette kjønns skillet (Adamczyk & Yen-Chiao, 2019), samtidig som en annen tverrkulturell studie av undersøkelser fra 23 land fant inkonsistente resultater på tvers av nasjonene (Bettinsoli et al., 2019). Det er også funnet en forskjell mellom norske menn og

kvinner i holdninger til skeive personer, men denne har blitt noe mindre i løpet av de siste årene (Bufdir, 2019).

Denne kjønnsforskjellen kan forstås som en konsekvens av kjønnsroller og heterosexisme, altså normative forventninger om kjønn og seksualitet. Menn har ofte en mer tradisjonell forventning om hva det vil si å være mann (Norton & Herek, 2013), og en del av mansrollen er forbundet med maskuline attributter og seksuell tiltrekning til kvinner. Det å være homofil mann bryter med begge disse normene fordi det tilsier seksuell tiltrekning til menn og fordi mannlig homofili er forbundet med feminine attributter. Det er en stereotyp oppfatning at homofile menn er mindre maskuline og mer feminine. Det kan spores tilbake til *sexual inversion theory* som påstod at noen er født med reverserte kjønnsstrekk (maskuline kvinner og feminine menn) og at dette kunne forklare hvorfor de var tiltrukket av samme kjønn (Chauncey, 1982). Denne påstanden er for lenge siden tilbakevist, men det er fremdeles en oppfatning om at homofile menn er mer feminine, og at feminine menn er homofile.

Det er også funnet at hvordan en person *tenker* om kjønn påvirker holdninger. De som støtter tradisjonelle kjønnsnormer om at menn er maskuline og kvinner er feminine, har en tendens til å være mer negative til skeive personer (Herek, 1988; Herek, 2002b). De faktorene som forklarer holdninger til skeive personer er stort sett de samme som forklarer holdninger til skeive kjønn. Norton og Herek (2013) fant for eksempel at seksuelt stigma kunne forklare en del av variansen for holdninger til transpersoner, noe de omtaler som en overføringseffekt (*transfer effect*). En tverrkulturell studie av 23 land fant en sammenheng mellom støtte for kjønnsnormer og holdninger til lesbiske kvinner og homofile menn på tvers av mange kulturer (Bettinsoli et al., 2019). En annen tverrkulturell studie av data fra 142 land fant at de landene med størst grad av likestilling mellom kjønn også hadde de mest positive holdningene til skeive i befolkningen og de mest LHB-vennlige lovene (Henry & Wetherell, 2017). Dette stemmer også for Norge, hvor vi har høy grad av likestilling både mellom kjønn og seksuelle

orienteringer. Nordmenn som i større grad støtter tradisjonelle kjønnsroller rapporterer mer negative holdninger enn personer som er mer åpne for kjønns mangfold (Bufdir, 2019).

1.6.2 Alder.

En persons alder har også vist seg å kunne predikere holdninger til skeive personer, hvor de som er yngre er mer positive mens de som er eldre er mer negative (Adamczyk & Yen-Chiao, 2019; Herek, 2002b). Dette viser seg også å være tilfellet blant nordmenn, samtidig som det tidvis er funnet mer negativitet blant de aller yngste gruppene (Anderssen & Slåtten, 2008a; Bufdir, 2019). En mulig forklaring er at holdninger blir mer negative med alderen, men jeg argumenterer for at det gjenspeiler en forskjell mellom kohorter. En generasjon er en gruppe i befolkningen med delte erfaringer som legger føringer for måten de tenker og handler. For eksempel, kan en eldre person ha vokst opp i et mer kristelig samfunn hvor ideen om den tradisjonelle kjernefamilien (mann, kone og barn) stod sterkt, mens en yngre person kan ha vokst opp i et mer sekularisert samfunn hvor diskrimineringsvern står sterkt. Det å være skeiv har tidligere blitt oppfattet som sykelig og kriminelt, og som nevnt finnes det forskningslitteratur som indikerer at offentlig lovgiving påvirker befolkningens holdninger (Aksoy et al., 2020). De ideene som var mer vanlige før i tiden – som religiøsitet, kjønnsroller, kjernefamilien, autoritarianisme og konservatisme – er assosiert med mer negative holdninger til skeive, og de verdiene man tilegner som ung har en tendens til å vedvare gjennom livet. Det behøver derimot ikke å bety at holdningsendring ovenfor skeive personer er en tapt sak når det gjelder eldre generasjoner. Det er flere teoretikere som forventer at en persons verdier kan endre seg som følge av nye erfaringer og omstendigheter. Vecchione et al. (2016) presenterer forskningslitteratur som finnes på feltet av stabilitet og endring av verdier, og skriver «A key assumption shared by value theorists is that values exhibit substantial stability across situations and over time. [...] Nonetheless, these and other theorists expect value priorities to undergo some change across the life span through adaptation to significant experiences and changing

circumstances» (s.111). Det er tenkelig at de endringene som har forekommet i lovverket over tid og den økte synliggjøringen av skeive, kan ha ført til en endring i verdier og holdninger.

1.6.3 Seksuell orientering.

En persons seksuelle orientering ser også ut til å påvirke hvordan man tenker om skeive personer. De som rapporterer å være skeive har ofte mer positive holdninger enn personer som er heterofile (Poteat et al., 2013). Noen anser det gjerne som en selvfølge at skeive personer også er mer positive til skeive, men dette er ikke alltid tilfellet. For det første er det flere tilfeller av internalisert stigma blant skeive personer, som vil si at de tar innover seg de negative holdningene som de selv blir utsatt for og observerer i samfunnet (Træen, 2018). For det andre er det også stigma innenfor det skeive samfunnet rettet mot andre skeive. For eksempel blir biseksualitet ansett som en illegitim seksuell orientering av noen lesbiske og homofile personer (Dyar & Feinstein, 2018). Den overordnede tendensen er likevel at skeive personer er positive til det å være skeiv. En representativ studie av et utvalg fra USA fant at lesbiske, homofile og bifile personer hadde mer liberale holdninger ikke bare til skeive personer, men også til kjønn og etnisitet (Grollman, 2017). Det kan være at skeive personer også blir mer aksepterende til andre utgrupper som tilhører en minoritetsgruppe i samfunnet. En annen studie som forsøkte å predikere homofobisk atferd blant amerikanske ungdommer fant at ungdom som vurderte sin heterofile seksuelle orientering som en viktig del av deres identitet viste en svak økning i det de valgte å kalle homofobisk atferd (Poteat et al., 2013).

Disse funnene kan koples opp mot sosial identitetsteori (Tajfel & Turner, 1978) som sier at mennesker har en tilbøyelighet til å kategorisere mennesker inn i sosiale grupper og tenke positivt om de *inngruppene* en selv tilhører og negativt om andre *utgrupper*. I følge *outgroup homogeneity effect* er det også vanlig å tenke at medlemmene av en utgruppe er like hverandre mens medlemmene av inngruppen er mer forskjellige fra hverandre (Park & Rothbart, 1982). Det er altså vanlig å danne stereotype oppfatninger av en utgruppe. Forskningen ovenfor tilsier

at det også kan være tilfellet med seksuell orientering; personer med en skeiv identitet har en mer positiv og heterogen oppfatning av skeive personer, mens personer med en heterofil identitet har en mer homogen og stereotypisk oppfatning av skeive.

1.6.4 Sosioøkonomisk status.

Det er flere studier som finner at det å være høyt utdannet er assosiert med mer positive holdninger til skeive personer, mens det å være lavt utdannet er assosiert med mer negative holdninger (Herek, 2002b; Ohlander et al., 2005; Silvaggi et al., 2019). En studie av amerikanske studenter fant også at de som nærmet seg slutten av utdanningen var mer positive enn de som var på første og andre året (Schott-Ceccacci et al., 2009). De beskriver videreutdanning som en re-sosialiseringsprosess, “[...] students who matriculate to college immediately upon graduation from high school, are very likely to be exposed to alternative social norms and unfamiliar subcultures that promote a rapid (re)socialization of core beliefs. Attitudes toward race, gender, politics and religion are some of the most prevalent ideologies that are explored, expanded and often altered in the college years» (Schott-Ceccacci et al., 2009, p. 36). En mulig forklaring er altså at man lærer å tenke kritisk om interpersonlige forhold og tilegner seg slik et annet perspektiv på utgrupper (Ohlander et al., 2005). I tillegg er det en arena hvor man kommer i kontakt med andre mennesker enn de man vanligvis omgås i ens omgangskrets, og i følge kontakthypotesen vil økt intergruppekontakt føre til mer positive holdninger til utgrupper (Allport 1954 som referert i Pettigrew & Tropp, 2005). Det norske utdanningssystemet har nasjonale standarder, og en del av kompetansemålene allerede for barneskolen å reflektere over variasjoner i identitet, seksuell orientering og kjønnsuttrykk (Udir, 2020). Barn blir altså lært fra tidlig alder å vise respekt for ulike grupper i samfunnet, som er til forskjell fra for eksempel USA hvor noen av de overnevnte studiene er utført. Der er læringsmålene mer varierende, hvor få stater stiller krav til en inkluderende seksualundervisning, og enkelte stater faktisk stiller krav om en negativ fremstilling av

likekjønnede seksuelle orienteringer (Guttmacher Institute, 2021). I henhold til disse forskjellene vil det være interessant å se om utdanningsnivå kan predikere holdninger også blant nordmenn. Det må samtidig noteres at de lærekravene vi har i dag om identitet og mangfold ikke nødvendigvis var til stede i undervisningen til respondentene i utvalgene som studeres her.

En persons inntektsnivå vil ofte være et direkte produkt av deres utdanningsnivå, så disse faktorene må sees i sammenheng, som mål på sosioøkonomisk status. Det finnes litteratur som indikerer at sosioøkonomisk status påvirker politisk toleranse; aksept for stigmatiserte grupper i samfunnet. Schwadel og Garneau skriver følgende på bakgrunn av en mengde forskningslitteratur, «The highly educated and those with higher levels of family income are considerably more likely than the less educated and those from poorer families to support extending civil liberties to stigmatized «out-groups»» (2017, p. 748). Denne tendensen er også funnet når det gjelder holdninger til skeive personer (Herek, 2002b). Det vil være interessant å undersøke om dette stemmer også i en norsk kulturell kontekst, tatt i betraktning at vi er en nasjon uten et særlig fremtredende klasseskille i samfunnet sammenliknet med for eksempel USA, hvor de fleste av disse studiene er utført.

En interessant og relatert prediktor for holdninger til skeive på makronivå er et lands bruttonasjonalprodukt (BNP), hvor land med lav BNP har mer negative holdninger mens land med høy BNP har mer positive holdninger (Pew Research Center, 2020). Det er ulike forklaringer for denne korrelasjonen, men en av de mest fremtredende er at land med svak økonomi har større utfordringer når det gjelder befolkningens velferd. Det viktigste fokuset blir derfor å løfte frem majoriteten av samfunnet før man har kapasitet til å løfte frem minoriteten (Inglehart som referert i Adamczyk & Yen-Chiao, 2019).

1.6.5 Bosted.

I Norge har det blitt funnet regionale variasjoner i holdninger til skeive personer. Slike forskjeller må sees i sammenheng med andre forklarende faktorer ved at enkelte områder har

en demografisk sammensetning som er forbundet med mer negative holdninger til skeive personer. For eksempel, religiøsitet, fattigdom eller etnisitet. Personer bosatt på Vestlandet og Sørlandet er mer negative relativt til personer bosatt i andre regioner (Bufdir, 2019). Dette er områder med flere kristne nettverk og omtales ofte som bibelbeltet i landet (Notaker, 2019), og som jeg vil gå nærmere innpå er religiøsitet også en forklarende faktor for negative holdninger til skeive. Forskning på religiøse miljøer viser også at personer som ikke er personlig troende men som bor i religiøse områder kan bli påvirket av den religiøse kulturen (Adamczyk & Pitt, 2009). Det er også funnet mer negativitet i de rurale områdene av landet sammenliknet med urbane områder (Bufdir, 2019). En forklaring kan være at det er færre som bor i spredtbygde områder og statistisk sett vil færre være skeive (1.2%-10%) (Bufdir, 2017a). Det fører til lite kontakt med skeive personer, noe som vil opprettholde negative holdninger i følge kontakthypotesen (se avsnittet under). De få som faktisk er skeive i en liten bygd blir lett synlige og annerledes i et lite samfunn (Eggebø et al., 2015), noe som kan forsterke heteronormative oppfatninger. I de aktuelle datasettene for denne oppgaven foreligger det informasjon om respondentenes bosted basert på både region og innbyggertall, men analysene vil kun inkludere førstnevnte som prediktor. Dette er fordi det sannsynligvis vil være en samvariasjon mellom disse to variablene, noe som kan medføre et problem med multikollinearitet i regresjonsanalysene. Selv om det har vist seg å være en forskjell mellom regioner i Norge, forventer jeg at denne effekten kanselleres når den sees i sammenheng med andre variabler.

1.6.6 Intergruppekontakt.

En mengde forskning viser en sammenheng mellom kontakt med og holdninger til skeive, hvor de som ofte har kontakt er mer positive enn de som har sjelden kontakt (Fingerhut, 2011; Henry et al., 2020; Herek, 1994; Herek & Glunt, 1993; Smith et al., 2009), og det samme er funnet blant nordmenn (Anderssen, 2002). Herek og Glunt (1993) fant at kontakt med skeive var mest forekommende blant kvinner, unge, politisk liberale og høyt utdannede personer, som

for øvrig også er faktorer assosiert med positive holdninger til skeive. Det er mulig at effekten av kontakt avhenger av hvilken relasjon man har, i følge en amerikansk studie som fant at kontakt var forbundet med mer positive holdninger kun når den skeive var en nær familie eller venn, ikke fjern familie eller bekjent (Woodford et al., 2012). En annen amerikansk studie fant på sin side at bekjentskap med en homofil person var en sentral prediktor som forklarte hele 24% av variansen i regresjonsmodellen (Walch et al., 2010). En toårs longitudinell studie av et norsk utvalg fant støtte for at kontakt med lesbiske og homofile var forbundet med en nedgang i negative holdninger (Anderssen, 2002).

Flere sosialpsykologiske teorier kan bidra til å forstå sammenhengen mellom kontakt og holdninger. For det første forteller sosial identitetsteori at mennesker har en tendens til å kategorisere mennesker ved å skille mellom inngrupper og utgrupper (her: heterofile versus skeive), og attribuerer ofte mer negative egenskaper til utgrupper enn de en selv tilhører (Tajfel & Turner, 1978). *Outgroup homogeneity effect* forteller, som nevnt, at en oppfatter medlemmene av ens egen gruppe som mer mangfoldige mens medlem av utgruppen er mer like hverandre (Park & Rothbart, 1982). Det vil si at vi konstruerer stereotype og fordomsfulle kategorier av mennesker vi ikke kjenner, noe Allport beskrev som en naturlig kognitiv prosess for å orientere oss i en sosial verden (Allport 1954 som referert i Pettigrew & Tropp, 2005). Den kan samtidig være problematisk i et mangfoldig samfunn hvor mennesker av mange utgrupper lever side om side, og i følge kontakthypotesen kan økt intergruppekontakt (dvs. kontakt med en utgruppe) bidra til å avkrefte fordommer, gitt visse forutsetninger (lik status, intergruppe samarbeid, felles mål og institusjonell støtte). En større metaanalyse av over femhundre studier viste derimot at kontakt kan redusere fordommer uten at disse forutsetningene er til stede, men de kan virke fasiliterende (Pettigrew & Tropp, 2006). Et møte med skeive personer som *mennesker* og ikke bare kategoriene de representerer kan påvirke hvordan en tenker om skeive personer, avkrefte stereotypier og redusere uvitenhet. I følge *the*

mere exposure effect (Zajonc, 1968), som sier at økt eksponering for et stimulus objekt fører til en økt preferanse for dette objektet, kan man forvente at også det å bli eksponert for skeive personer gjennom nærmiljø og medier kan føre til mer positive holdninger.

Det er utfordrende å avgjøre den kausale retningen av forholdet mellom kontakt og holdninger – er det slik at sjelden kontakt med skeive personer fører til negative holdninger, eller er det slik at de som har negative holdninger unngår kontakt med skeive? Pettigrew og Tropp sammenliknet de alternative forklaringene i metaanalysen, som viste at begge effektene er tilstede, men at det ofte er sterkest støtte for at intergruppekontakt reduserer fordommer (Pettigrew & Tropp, 2006).

1.6.7 Religiositet.

Det er flere studier som har funnet mer stigmatisering av skeive personer blant personer som er religiøse og kirkegående sammenliknet med ikke-religiøse (Ciocca et al., 2017; Herek, 1988; Herek, 2002b; Hicks & Lee, 2008; Roggemans et al., 2015; Silvaggi et al., 2019). Her er det derimot inkonsistente funn (Se Woodford et al., 2012). Det kan også variere avhengig av hvilken religion man tilhører, i følge en studie av amerikanske studenter som fant mer negativitet hovedsakelig blant protestanter, katolikker og andre kristne grupper, men en svakere effekt blant andre ikke-kristelige grupper og ingen effekt blant jøder (Woodford et al., 2012). Det er derfor mulig at religiositet er en prediktor blant nordmenn ettersom vi har en kristen kulturarv og statskirken ble avskaffet for mindre enn et tiår siden. Anderssen (1997) peker også på den kristne kulturarven som en forklarende faktor for negative holdninger til skeive blant nordmenn, blant annet fordi bibelen har blitt tolket til å forby homoseksuell atferd.

Om religiositet påvirker holdninger til skeive personer kan for øvrig avhenge av kulturell kontekst. En sammenlikning av samfunn med ulike kulturorienteringer (*survival vs self-expressive culture orientation*) viste at religion var en sterkere prediktor for negative holdninger i samfunn som verdsette evnen til å uttrykke seg selv sammenliknet med samfunn

som verdsette overlevelse (Adamczyk & Pitt, 2009). I det norske samfunnet har vi helt klart en selv-uttrykkende kulturorientering.

1.6.8 Politisk orientering.

En persons politiske orientering, altså om en verdsetter liberale eller konservative verdier, kan også være en forklarende faktor. Det å være liberal brukes på ulike måter i en norsk politisk sammenheng, men her menes liberal som å ha tolerante og åpne holdninger til endring. Det står i motsetning til å være konservativ, som er ønsket om å konservere det etablerte i samfunnet. Personer som er liberale har en tendens til å være mer positive til skeive (Woodford et al., 2012), mens personer som er konservative ofte er mer negative (Herek, 2002b; Worthen et al., 2017). Jost et al. (2003, p. 339) karakteriserer konservatisme slik, «[the] core ideology of conservatism stresses resistance to change and justification of inequality [...]». Det er derfor å forvente at en konservativ person er negativ til skeive personer fordi det bryter med normer knyttet til kjønn, seksualitet og familiestruktur, som har dype røtter i et samfunn. Studier som har funnet en effekt av politisk orientering er ofte utført i land som er preget av politisk splittelse mellom venstre- og høyresiden, for eksempel USA og Italia. Derfor vil det være interessant å undersøke om politisk orientering er av betydning i norske utvalg, ettersom det relativt sett er mindre uenighet mellom de politiske polene. Jeg tenker videre at det kan være interessant å undersøke om det politiske partiet respondentene ville stemme på også kan påvirke deres holdninger til skeive personer. Det er store variasjoner i hvordan og hvor ofte norske partier har omtalt skeiv problematikk gjennom tiårene (Sjåholm, 2020), noe som potensielt kan påvirke hvordan deres velgere tenker om skeive personer.

1.6.9 Begrensninger for antall prediktorer i regresjon.

De empiriske studiene som er gjennomgått indikerer at kjønn, alder, seksuell orientering, utdanning, inntekt, bosted, kontakt med skeive, religiøsitet, kjønnsnormativitet, og politisk orientering kan være sentrale prediktorer for å forstå holdninger til skeive personer.

Dette settet av prediktorer er selektert for analysene i denne oppgaven. Det finnes også andre variabler som kunne vært interessante å undersøke (for eksempel etnisitet og sivilstatus (Adamczyk & Yen-Chiao, 2019)), men med regresjon som statistisk metode er det nødvendig å være selektiv når det gjelder antall variabler. Det er for å unngå *overfitting* som kan få negative konsekvenser for analysene (Hawkins, 2004).

1.7 Formål og Problemstilling

Denne masteroppgaven har som formål å identifisere forhold som kan ligge til grunn for nordmenns holdninger til skeive personer. Det vil si å undersøke om ulike variabler er forbundet med en økning i positive eller negative holdninger. De internasjonale studiene nevnt ovenfor i forskningslitteraturen, gir en indikasjon på variabler som kan predikere holdninger til skeive, men ettersom de er utført på ikke-nordiske utvalg kan ikke funnene nødvendigvis generaliseres direkte til en norsk kontekst. En studie fant for eksempel at det var forskjell i hvilke faktorer som kunne predikere holdninger til skeive når de sammenliknet utvalg av amerikanske og nederlandske studenter (Collier et al., 2015). Andre studier har også funnet at det er forskjell i hvilke prediktorer som kan predikere holdninger i vestlig og østlig kultur (Bettinsoli et al., 2019). Det forutsetter altså analyser av norske utvalg for å si noe om hvilke prediktorer som kan forklare nordmenns holdninger til skeive personer, noe som til min visshet ikke har blitt gjort tidligere.

Det har blitt utført interessante varians- og frekvensanalyser av de nasjonale holdningsundersøkelsene tidligere som viser at det er forskjeller i flere av variablene som skal undersøkes i oppgaven (se avsnitt 1.2). For eksempel at menn er mer negative enn kvinner, at personer som har sjelden kontakt med skeive er mer negative enn de som har ofte kontakt, og at personer med lavere utdanning er mer negative enn de med høyere utdanning. Ett formål med oppgaven er å se hvilke av disse variablene som i størst grad er forklarende for holdninger til skeive personer. Fordelen med multippel regresjonsanalyse, som benyttes her, er at man

behandler alle variablene samtidig i en større modell, som gjør det mulig å se effekten av hver variabel i forhold til hverandre. Det forteller altså hvilke av prediktorene som har størst betydning for skeive personer og hvilke som ikke ser ut til å bety noe.

Et annet formål med oppgaven er å undersøke om prediktorene har endret seg over en tid. Dette gjøres ved å analysere tre datasett som er samlet inn over en periode på nærmere ti år (2008-2017). En slik tidsanalytisk gjennomgang vil være hensiktsmessig først og fremst for å gi en indikasjon på hvilken retning dette landskapet vil fortsette å utvikle seg videre. Det vil også gi informasjon om hvilke grupper i samfunnet som har vedvarende negative holdninger til skeive personer, som kan gjøre det mulig å utforme bedre og mer målrettede tiltak for å oppnå holdningsendring i disse gruppene. Det er for øvrig planlagt en liknende holdningsundersøkelse innen de neste par årene, og resultatene fra denne oppgaven kan gi innsikt i eventuelle tilleggsspørsmål som bør stilles for å belyse tendenser som ikke har en åpenbar forklaring.

Oppsummert er problemstillingen for masteroppgaven som følger: *Hvilke faktorer kan prediktere om nordmenn har mer positive eller mer negative holdninger til skeive personer, og har dette endret seg over årene 2008, 2013 og 2017?* Ut i fra den gjennomgatte forskningslitteraturen er variablene kjønn, alder, seksuell orientering, utdanningsnivå, inntektsnivå, region, kontakt med skeive personer, religiøsitet, kjønnsnormativitet, konservatisme, og partitilhørighet utvalgt som mulige prediktorer. Problemstillingen vil besvares ved å undersøke hvilke av disse variablene som har størst prediktiv verdi i regresjonsmodellene for de respektive datasettene.

Fremgangsmåten er delvis hypotesetestende og delvis utforskende. Den er først og fremst hypotesetestende fordi jeg presenterer et sett av variabler som kan være relevante for holdninger til skeive personer, basert på teori og empiri. Jeg forventer derimot ikke at alle vil være signifikante prediktorer med høy effekt. Derfor er analysene også utforskende fordi jeg er interessert i å undersøke hvilke av disse variablene som relativt sett er mest relevante for

nordmenns holdninger til skeive personer. Dersom jeg kun hadde studert de variablene som mest sannsynlig ville gi signifikante resultater, ville jeg antakelig mistet interessant informasjon. I en artikkel om transparent forskning skriver Hollenbeck og Wright (2016, p. 11): “Although one might hopefully believe that the power of human deduction is infinite, in reality, the complexity of many real-world problems may preclude the ability to totally deduce all potential relationships. [...] If left just to our powers of deduction, we as researchers may not just miss a lot, we may miss almost everything.” I følge dette argumentet kan det være en mer fruktbar tilnærming å være utforskende og nysgjerrig på informasjonen som kan presentere seg underveis i analysene. En annen utfordring innen forskning er at ikke-signifikante resultater sjelden publiseres, kjent som *the file drawer problem* (Munafò et al., 2017). Dette medfører flere konsekvenser, blant annet at det gir inntrykk av at en effekt er sterkere enn det den egentlig er fordi nullfunn ikke blir medregnet. Her velger jeg derimot på bakgrunn av teori og empiri å undersøke et sett av variabler som jeg anser som mulige prediktorer, og er like interessert i å finne ut av hvilke variabler som *ikke* har en effekt som hvilke som har en effekt.

2 Metode

2.1 Forskningsdesign

Det anvendes et empirisk kvantitativt forskningsdesign med statistiske analyser av allerede innsamlede survey-data. Datamaterialet utgjør tre landsdekkende og representative spørreundersøkelser fra årene 2008, 2013 og 2017 som har kartlagt nordmenns holdninger til seksuelle orienteringer. Det ble brukt relativt identiske spørreskjema i undersøkelsene med 120-180 spørsmål som kartla diverse holdninger og demografiske variabler. Fra disse undersøkelsene har jeg først selektert spørsmål som ut i fra forskningslitteraturen var relevante for problemstillingen, for å konstruere et sammensatt mål på holdninger til skeive. Deretter selekterte jeg et utvalg av variabler som har en forventet påvirkning på holdningsmålet (jf. gjennomgangen over). Hvert datasett ble analysert med hierarkisk multipl regressjonsanalyse

for å se hvilke av de utvalgte variablene som kunne predikere befolkningens holdninger i de respektive årene. Til slutt er regresjonsmodellene sammenliknet deskriptivt for å vurdere hvilke variabler som er stabile prediktorer og hvilke som har endret seg over tid.

2.2 Datamaterialet

Hvert datasett bestod av et tilfeldig rekruttert og representativt utvalg på omtrent 1250 respondenter med tilnærmet balansert kjønnsfordeling (se appendiks A). Det er et aldersspenn mellom 16 og 80+ år i utvalgene, og personer fra alle fylker er representert. Alle responser som «vil ikke svare» og «har ingen mening» ble fjernet fra datasettene, slik at det var et meningsfullt forhold mellom alle variablene hos hver respondent. Det totale utvalget ble som en følge betraktelig redusert i hvert datasett. Dette var hovedsakelig fordi flere av respondentene valgte å ikke svare på det som kan vurderes som private spørsmål, for eksempel inntektsnivå, utdanningsnivå, seksuell orientering og partitilhørighet. Det var omtrent like mange respondenter som forsvant i hvert datasett (cirka 500), så utvalgene var fremdeles relativt like store. Spørreundersøkelsene ble administrert av meningsmålingsbyrået Opinion AS, og respondentene ble tilfeldig rekruttert fra Norstat sitt nasjonale nettpanel. Det er et panel bestående av omtrent 100.000 personer som har sagt seg villige til å delta i jevnlig spørreundersøkelser. Respondentene svarte på 120-180 spørsmål om deres holdninger til kjønn og seksuelle orienteringer samt diverse spørsmål knyttet til demografi, verdier og atferd. Spørreskjemaet ble først utformet av Anderssen og Slåtten for holdningsundersøkelsen i 2008, og de etterfølgende undersøkelsene har benyttet seg av det samme spørreskjemaet med noen mindre endringer. Disse endringene påvirket ikke sammenlikningsgrunnlaget i analysene, ettersom de utvalgte spørsmålene ble kartlagt i alle datasettene med identiske spørsmålsformuleringer (med noen få hensiktsmessige unntak som vist i avsnitt 2.3). Det originale spørreskjemaet kan finnes under vedlegg i rapporten fra den første holdningsundersøkelsen (Se Anderssen & Slåtten, 2008a).

Den første undersøkelsen ble utført på oppdrag av det som den gang het Barne- og likestillingsdepartementet, og de to andre ble utført på oppdrag av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. De tre datasettene er hentet fra Norsk senter for forskningsdata (NSD), og er tilgjengelig for produksjon av ny forskning ved bestilling (www.nsd.no: Anderssen & Slåtten, 2008b, 2013b; Bufdir, 2018).

2.3 Variabler

De selekterte variablene bestod både av enkeltvariabler og sammensatte variabler målt på nominal, ordinal og intervall-skala. Det ble beregnet en gjennomsnittsskåre for variablene som består av respons på flere enn ett spørsmål. Alle variablene ble omkodet slik at verdiene var like på tvers av datasettene (med unntak av region som var litt annerledes i den siste holdningsundersøkelsen). Nedenfor vil jeg gjøre rede for operasjonaliseringen av prediktorvariablene og kriterievariabelen.

2.3.1 Prediktorvariablene.

I regresjon brukes begrepet *prediktor* om uavhengige variabler som har en antatt påvirkning på en kriterievariabel. Jeg antok at variablene kjønn, alder, seksuell orientering, region, utdanningsnivå, inntektsnivå, kontakt med skeive personer, religiøsitet, kjønnsnormativitet, konservatisme og partitilhørighet, hadde en mulig påvirkning på nordmenns holdninger til skeive personer (jf. avsnitt 1.6)

Kjønn var i denne sammenheng en nominal dikotom variabel med kategoriene *mann* og *kvinne*. Den ble omkodet til en dummy-variabel for å kunne behandle den som kontinuerlig i regresjonsanalysene. **Alder** ble målt på ordinal skala med syv alderskoder (16-20, 21-30, 31-40, 41-50, 51-60, 61-70, 71-80+). **Seksuell orientering** ble målt på ordinal skala med spørsmålet «Hvordan vil du i dag plassere deg på en skala fra heteroseksuell til homoseksuell» med responsalternativer fra 1 (heteroseksuell) til 7 (homoseksuell). Den er kjent som Kinsey-skalaen, som ofte er brukt for å kartlegge seksuell orientering (Kinsey et al., 2003). **Region** var

en multinominal variabel med kategoriene *Nord-Norge*, *Midt-Norge*, *Vestlandet*, *Østlandet* (Østre Østland og Vestre Østland slått sammen), og *Oslo*. 2017-datasettet hadde også kategorien *Sørlandet inkludert Telemark*. I regresjonsanalysene ble Oslo behandlet som referanseverdi, som vil si at resultatene forteller om personer fra for eksempel Vestlandet er mer eller mindre negativ til skeive personer sammenliknet med personer fra Oslo.

Utdanningsnivå ble målt på ordinal skala med spørsmålet «*Hva er din høyeste fullførte utdanning?*» og responsalternativene (1) *7-årig skole eller liknende*, (2) *9-årig eller 10-årig grunnskole*, (3) *Videregående skole/gymnas 1-3 år etter grunnskolen*, (4) *Universitet/høyskole 1-4 år etter videregående*, (5) *Universitet/høyskole med høyere grad (embedsstudium, hovedfag, master eller høyere)*. **Inntektsnivå** ble målt på intervall-skala med spørsmålet «*Hva var din samlede bruttoinntekt (før skatt) det foregående året?*». Antall svaralternativer varierte mellom datasettene, men ble omkodet slik at det ble åtte identiske alternativer fra (1) *Under 100.000* til (8) *Over 700.000*. **Kontakt med skeive personer** ble målt med spørsmålene «*Hvor ofte snakker du eller har annen kontakt med en lesbisk jente/kvinne?*» og tilsvarende spørsmål om kontakt med en homofil gutt/mann, en bifil jente/kvinne, og en bifil gutt/mann. Responsalternativene var (1) *aldri*, (2) *sjeldnere enn én gang i måneden*, (3) *én til tre ganger i måneden*, (4) *én gang i uken* (5) *to til fem ganger i uken*, (6) *bortimot daglig*. Det ble konstruert et sammensatt mål av respondentenes gjennomsnittlige skåre på disse fire spørsmålene, og målet hadde en cronbachs alpha på mellom .78 og .83 i datasettene. **Religiøsitet** ble målt på ordinal skala med spørsmålet «*Dersom du tenker på ditt forhold til religion, hvordan vil du plassere deg selv?*» med svaralternativ som rangerte fra (1) *ikke troende* til (7) *troende*.

Kjønnsnormativitet var et sammensatt mål på grad av enighet med seks påstander: 1) *De tradisjonelle kjønnsrollene fungerer ofte hemmende*, 2) *Det ville vært bra om menn kunne vise mer av sine kvinnelige sider*, 3) *Det ville vært bra om kvinner kunne vise mer av sine mannlige sider*, 4) *Det er bra at noen har evne til å være både mann og kvinne*, 5) *Samfunnet bør i større*

grad vende tilbake til gamle kjønnsroller, og 6) *Det er uheldig at noen ser på seg selv som både mann og kvinne.* Responsalternativene rangerte fra 1 (*helt enig*) til 5 (*helt uenig*), og ble omkodet slik at høyere skåre indikerte mer negativitet til utradisjonelle kjønnsuttrykk. Cronbachs alpha var mellom .82 og .84. i de tre datasettene. **Konservatisme** var et sammensatt mål på grad av enighet med fem påstander om hvordan samfunnet bør være: 1) *Den gammeldagse måten og de gammeldagse verdiene viser fremdeles hvilken måte det er best å leve på,* 2) *Vårt land trenger en sterk leder for å stoppe radikale og umoralske trender som er utbredt i samfunnet i dag,* 3) *Bibelens lære om samliv og ekteskap bør følges strengt før det er for sent. Brudd på bibelens lære bør straffes,* 4) *Vårt land trenger fritenkere som tørr å stå imot det tradisjonelle, selv om det opprører mange,* 5) *Vårt land ville vært bedre hvis vi viste toleranse og forståelse for utradisjonelle verdier og meninger.* Svaralternativene rangerte fra 1 (*helt enig*) til 5 (*helt uenig*), og ble omkodet slik at lav skåre viste til liberale verdier mens høy skåre viser til konservative verdier. Det sammensatte målet hadde en cronbachs alpha mellom .71 og .84 i datasettene. Disse spørsmålene ble ikke kartlagt i 2017-undersøkelsen, og kunne derfor ikke undersøkes som prediktor i det siste datasettet. **Partitilhørighet** ble kartlagt med spørsmålet «*Hvilket parti ville du stemt på dersom det var Stortingsvalg i morgen?*». Det var en multinominal variabel med kategoriene *Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig folkeparti, Rødt, Senterpartiet, Sosialistisk venstreparti,* og *Venstre* presentert i alfabetisk rekkefølge. Det var kun den første holdningsundersøkelsen som stilte spørsmål om partitilhørighet, og var derfor kun en prediktor i analysen av 2008-datasettet.

2.3.2 Kriterievariabelen.

En kriterievariabel er den avhengige variabelen som undersøkes i en regresjon, som i dette tilfellet er holdninger til skeive personer. I denne masteroppgaven utgjør kriterievariabelen et sammensatt holdningsmål som viser til den gjennomsnittlige skåren på syv spørsmål om skeive seksuelle orienteringer, skeive parforhold og skeive seksuelle handlinger:

1) *Alt i alt, hva er din holdning til lesbiske jenter/kvinner?*, og tilsvarende for 2) *homofile gutter/menn*, 3) *bifile jenter/kvinner* og 4) *bifile gutter/menn*, 5) *I hvilken grad mener du det er i orden at to personer av samme kjønn lever sammen som par?*, 6) *Hvor enig er du i påstanden «sex mellom to menn er ganske enkelt feil»?*, og 7) *Hvor enig er du i påstanden «sex mellom to kvinner er ganske enkelt feil»?*. Responsene var kartlagt på en likert-skala med fem punkter, og ble omkodet på en meningsfull måte slik at lav skåre indikerte mer positive holdninger mens høy skåre indikerte mer negative holdninger. Det sammensatte målet hadde en cronbachs alpha mellom .92 og .94 i datasettene, som indikerer høy grad av reliabilitet. Om en person evaluerer et holdningsobjekt positivt eller negativt, varierer blant annet med nyanser og presiseringer i selve ordlyden på spørsmålene (jf. avsnitt 1.2). Fordelen med å bruke et sammensatt holdningsmål med forskjellige spørsmål er at det kan representere disse variasjonene i en samlet skåre. En person som for eksempel rapporterer å være positiv til skeive seksuelle orienteringer, kan også rapportere å være negativ til at to personer av samme kjønn har sex. En person som rapporterer å være positiv til lesbiske kvinner, kan også rapportere å være negativ til bifile kvinner. Dette er interessante nyanser som andre allerede har undersøkt. Her er formålet derimot å få en bedre forståelse av hvilke årsaker som ligger til grunn for et bredt sammensatt mål holdninger til skeive personer.

2.4 Statistiske Analyser

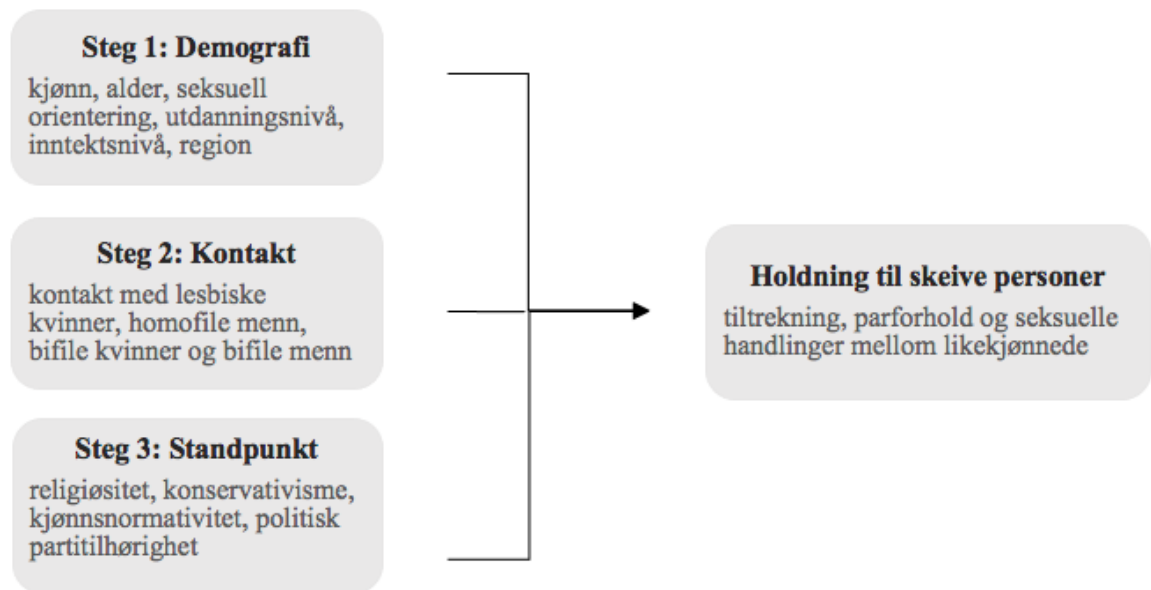
Alle analysene ble utført og vurdert selvstendig med det statistiske dataprogrammet Jamovi versjon 1.2.17. Datasettene ble analysert med identisk fremgangsmåte, for å kunne sammenlikne resultatene. Først ble det utført deskriptive analyser av variablene (gjennomsnitt, standardavvik og prosentandel) for å få kjennskap til responsfordelingen i utvalgene. Deretter ble det utført korrelasjonsanalyser for å 1) kontrollere for multikollinearitet mellom prediktorvariablene, og 2) for å se hvordan hver prediktor samvarierte med kriterievariabelen. Korrelasjon ble kartlagt med korrelasjonskoeffisienten Spearmans rho (ρ) for rankebaserte

variabler. Til slutt ble det utført hierarkisk multippel regresjonsanalyse i tre steg for å undersøke hvilke variabler som kan predikere om en person er positiv eller negativ til skeive personer. Ustandardisert betakoeffisient ble rapportert for å se hvordan hver prediktor påvirket den faktiske skåren på kriterievariabelen. I tillegg ble standardisert betakoeffisient rapportert for å se den relative effekten av prediktorene innad i hver modell og mellom modellene, altså for å si noe om hvilke av prediktorene som hadde størst betydning for holdninger til skeive personer. Det er et mål som er egnet for å sammenlikne effekten av variabler som er målt på forskjellige skalaer (for eksempel 1-6 for kontaktvariabelen versus 1-7 for religiøsitet).

Det var noe utfordrende å avgjøre hvilken form for regresjon som var mest egnet for å undersøke datasettene, ettersom kriterievariabelen og enkelte av prediktorvariablene var målt på ordinal skala. Ordinale variabler kan behandles enten som kategoriske eller kontinuerlige, uten en klar fasit om hvilken fremgangsmåte som er optimal, og hvilken en velger legger føringer for om en skal bruke parametriske eller ikke-parametriske metoder. Denne problemstillingen ble overveid lenge, hvor valget stod mellom standard lineær regresjon og ordinal logistisk regresjon. Min første konklusjon var at å benytte *ordinal* regresjon for å analysere *ordinale* data, men pre-analyser av datasettene viste at de ikke fulgte forutsetningen om proporsjonale odds (*assumption of proportional odds* – denne forutsetningen ble sjekket med SPSS ettersom Jamovi ikke har denne funksjonen). En siste mulighet som ble vurdert var binær logistisk regresjon, som ville vært mulig ved å omkode de ordinale responsene til én dikotom variabel med verdiene «positiv» og «negativ». Dette alternativet ble valgt bort fordi det er uklart hva som virkelig menes med de nøytrale svaralternativene, og det ville derfor vært problematisk å plassere de nøytrale svarene som enten positive eller negative. Det endelig valget ble derfor lineær multippel regresjon.

En annen vurdering var om regresjonsanalysene skulle utføres med standard, stegvis og hierarkisk fremgangsmåte. Jeg valgte hierarkisk regresjon fordi det kan si noe om det

selvstendige bidraget til prediktorene, altså om en prediktor eller et sett av prediktorer forklarer mer av variansen etter at andre variabler er kontrollert for. Av de prediktorene som er gjennomgått fra tidligere forskningslitteratur har jeg identifisert tre kategorier av prediktorer: 1) **demografi-variabler** (kjønn, alder, seksuell orientering, utdanningsnivå, inntektsnivå og region), 2) **kontakt-variabel** (kontakt med skeive personer), og 3) **standpunkt-variabler** (et standpunkt er en holdning til et spesifikt tema (Oxford Lexico, u.å.), her menes standpunkt til: religiøsitet, kjønnsnormativitet, konservatisme, og politisk parti). Se figur 1 for en oversikt. Jeg har valgt å strukturere den hierarkiske analysen etter disse faktorene, for å se hvilken som har størst betydning for holdninger til skeive. Demografiske variabler ble inkludert i steg én, fordi det er standard praksis å kontrollere for effekten av slike variabler først i en regresjon. Deretter er det vanlig å inkludere variabler som ut i fra forskningslitteraturen har en velkjent effekt på kriterievariabelen som andre steg (Petrocelli, 2003). Derfor ble kontakt-variabelen inkludert i steg to, fordi det er sterk teoretisk og empirisk støtte for at hvor ofte en person har kontakt med en utgruppe påvirker om de er negative eller positive til denne utgruppen (se avsnitt 1.6.6 om kontakthypotesen og forskning som støtter denne). Videre er det vanlig å inkludere de variablene man er interessert i å studere effekten av i de siste stegene (Petrocelli, 2003). Derfor ble standpunkt-variablene inkludert til slutt i steg tre, for å se om disse påvirket holdninger etter at demografi og kontakt med skeive var kontrollert for. Det ble sammenliknet hvor mange prosent de tre stegene kunne forklare av unik varians (ΔR^2).

Figur 1. Stegene i de hierarkiske regresjonsanalysene

En forutsetning for multipel regresjonsanalyse er at prediktorene i modellen ikke samvarierer i for stor grad. Det er fordi høy samvariasjon kan generere unøyaktige betakoeffisienter og gjøre det utfordrende å tolke resultatene fra analysen. *Tolerance* er en statistisk test som ble brukt for sjekke omfanget av multikollinearitet i modellene. Tolerance-verdien til en enkelt prediktor er andelen varians i variabelen som ikke kan forklares av de andre prediktorene i analysen. Det vil si at en Tolerance-verdi under 0.10 betyr at mindre enn 10% av variansen i en prediktor er uavhengig av de andre prediktorene, og dermed et tegn på alvorlig multikollinearitet. En vanlig anbefaling er at Tolerance-verdiene bør være over 0.10 (Tabachnick & Fidell, 2019).

En annen forutsetning for lineær regresjonsanalyse er at residualene er normalfordelt i modellen. Dette ble kontrollert med *shapiro-wilks w test for normality* (Shapiro & Wilk, 1965). En høy og ikke-signifikant *w*-verdi gir en indikasjon på at datasettet er normalfordelt. Forutsetningen om normalfordelingen ble også kontroll-sjekkert visuelt med Q-Q-plot av de standardiserte residualene.

I de multinominale variablene ble hver kategori målt opp mot en referansegruppe. Referansegruppene ble valgt fra et teoretisk standpunkt, ut i fra hvilke grupper som vanligvis er mest positive til skeive personer. For eksempel, ble Oslo satt som referansegruppe for regionvariabelen fordi det å bo i urbane områder er forbundet med positive holdninger.

Det kan sies å være noe paradoksalt å benytte ikke-parametrisk korrelasjon og parametrisk regresjon. En sammenlikning viste at r og ρ gav svært like resultater. Jeg valgte derfor å vise de korrelasjonsanalysene basert på ρ .

Styrken av korrelasjonskoeffisientene ble tolket med Cohens (1988) anbefalinger for hva som er en svak (.10), moderat (.30) og sterk (.50) korrelasjon.

Alpha-nivået for alle analysene ble satt til .05 for å teste for statistisk signifikans.

2.5 Reliabilitet og Validitet

Det er et sammensatt mål av holdninger til skeive personer som undersøkes i oppgaven, og det er relevant å vurdere i hvilken grad dette er et pålitelig og gyldig mål.

En må med andre ord vurdere målets reliabilitet, «[...] the extent to which that instrument yields consistent scores or values over repeated observations», og målets validitet, «[...] the extent to which that instrument measures what it claims to measure» (Eagly & Chaiken, 1993, p. 28).

En mulig trussel for studiens reliabilitet er nivået av tilfeldige feil (*random error*), som er målefeil forårsaket av nettopp tilfeldige faktorer, som uoppmerksomhet hos respondenten, støy under besvarelsen eller feilkoding hos forskeren. Det er begrenset hvor mye en kan kontrollere for tilfeldige feil, rett og slett fordi de varierer tilfeldig. Det gjelder særlig i studier som benytter nettbaserte spørreundersøkelser som metode, fordi forskeren ikke har noe kontroll på utenforstående forhold som kan påvirke besvarelsene til deltakerne. Én respondent kan ha besvart undersøkelsen hjemme under rolige forhold med god tid, mens en annen kan ha besvart den på bussen mens de var sent ute til et møte. Dette er forhold som ikke kan kontrolleres, men siden tilfeldige feil kan fluktuere enten i den ene eller den andre retningen

vil de balansere hverandre til et gjennomsnittlig nullpunkt over gjentatte observasjoner i følge *classic true score theory* (Himmelfarb, 1993).

Det er mulig å bruke korrelasjonskoeffisient på ulike måter for å vurdere reliabiliteten av et måleinstrument (test-retest, interrater, parallelle målinger og intern konsistens), men ikke alle er like egnet for å vurdere påliteligheten av holdningsmål. Det er flere tilfeller hvor lav skåre på en reliabilitetstest ikke nødvendigvis tilsier at det er et dårlig mål på holdninger. For eksempel kan lav skåre på test-retest innebære at holdningen har endret seg, og skåren på split-half kan variere avhengig av hvordan skalaen deles opp (Vogel & Wänke, 2002a). Et bedre alternativ vil være Cronbachs alpha som reflekterer måleinstrumentets interne konsistens (*internal consistency*), som er gjennomsnittet av alle mulige «*split-halvs*» i en skala (Vogel & Wänke, 2002a). Denne metoden ble brukt her for å beregne reliabilitet, og som vist i tidligere avsnitt hadde det sammensatte holdningsmålet en Cronbachs alpha mellom .92 og .94 i datasettene. Det indikerer høy grad av reliabilitet som er en grunnleggende forutsetning for målets validitet.

Først og fremst vurderer jeg det sammensatte målet til å ha en intuitiv *face validity*, fordi det inkluderer spørsmål som spør hva respondentene mener om ulike måter å være skeiv – som å ha en skeiv seksuell identitet (LHB), å være i et forhold med en person av samme kjønn, og ha seksuelle relasjoner med personer av samme kjønn. Det er imidlertid begrepsvaliditet som er viktigst å vurdere, altså hvorvidt det sammensatte holdningsmålet faktisk måler det konstruert det er ment å måle. Det kan oppnås og vurderes på ulike måter, som ved *konvergent* og *diskriminant validitet*. Dette innebærer at måleinstrumentet, som i dette tilfellet er de sammensatte holdningsmålene, bør samsvare med andre måleinstrumenter som undersøker det samme begrepet, samtidig som den er ulik fra måleinstrumenter som måler andre begrep. Det er et tilsynelatende intuitivt prinsipp, men behøver ikke alltid å være et godt mål på validitet. To holdningsundersøkelser kan ha lav konvergent validitet fordi de benytter forskjellige skalaer

som fokuserer på ulike aspekter ved samme holdningsobjekt. For eksempel, kan én skala spørre om respondentenes holdninger til ideen om religionsfrihet, mens en annen spør om respondentenes holdninger til retten til å bruke hijab i offentligheten. Selv om disse to skalaene kartlegger det samme konstruktet, er det mulig at de vil generere veldig ulike skårer og korrelere i liten grad. Holdninger kan slik og på flere måter variere (se avsnitt 1.4.5), noe som kan gjøre det utfordrende å vurdere begrepsvaliditeten av et holdningsmål. En mulig løsning er følgende, «[...] one may conceive of attitudes as multidimensional constructs of which every measure only reflects a part, therefore not correlating strongly. [...] If so, a multimethod approach is required to fully capture an attitude.» (Vogel & Wänke, 2002a, p. 25), og det var en slik *multimetodisk* tilnærming som ble anvendt her. Det sammensatte holdningsmålet bestod nettopp av varierte enkeltspørsmål som sammen dannet et mer helhetlig mål på holdninger til skeive personer. Målet og selve designet for studien og analysene kan sies å ha ekstern validitet ved at jeg her har analysert tre representative og tilfeldig rekrutterte utvalg i befolkningen, noe som øker generaliseringspotensialet til resultatene.

Det er gjort flere tiltak i utformingen av spørreundersøkelsen for å unngå systematiske feil. I tilfeller hvor et holdningsmål er målt på en skala med flere spørsmål, ble spørsmålene presentert i randomisert rekkefølge av byrået som stod for datainnsamlingen, for å forhindre potensielle rekkefølgeeffekter. En mulig responseffekt som må vurderes er såkalt *survey fatigue*, som gjelder varigheten av undersøkelsene. Ettersom spørreskjemaene bestod av 120-180 spørsmål har det antakelig tatt lang tid å svare på alle spørsmålene, noe som kan ha gjort respondentene slitne og uoppmerksomme mot slutten. Et argument som taler *imot* en slik effekt er at spørsmålene er nokså korte og relativt like, og har sannsynligvis krevd lite konsentrasjon av respondentene. Det er uansett ikke mulig å vite sikkert, men noe å være klar over.

En potensiell trussel til validiteten i spørreundersøkelsene er *reaktivitet*, som vil si at selve målingen har påvirket responsen til respondenten. Det er mulig at respondentene ble

observante på hva som faktisk ble studert i undersøkelsen og svarte slik de trodde var forventet av dem, også kjent som sosial ønskverdighet (*social desirability effect*). I utformingen av den opprinnelige spørreundersøkelsen har forskerne implementert flere tiltak for å forhindre muligheten for en slik effekt (Anderssen & Slåtten, 2008a). For det første er undersøkelsen nokså nøytral fordi den åpner for like mange negative som positive svaralternativer, og det er inkludert både positivt og negativt formulerte påstander om LHB-personer. Det understrekes i forkant av undersøkelsene at det ikke er noen rette eller gale svar og at selve undersøkelsen er anonym. I en slik nettbasert spørreundersøkelse er det også sannsynlig at respondenten ikke føler seg bedømt på samme måte som hvis undersøkelsen var i et fysisk rom med forskeren og andre respondenter tilstede.

Samtidig som flere tiltak er implementert for å redusere sosialt ønskverdige svar, tenker jeg uansett at det kan være en viss grad av reaktivitet i besvarelsene, rett og slett fordi de fleste vil være kjent med hva som er det sosialt aksepterte svaret. Så selv om respondentene oppfordres til å være ærlige og egentlig ikke har noen insentiver for å svare uærlig, kan det være vanskelig å innrømme for andre og for seg selv at en har upopulære meninger. Det er mulig at de implisitte holdningene til respondentene er annerledes enn det de rapporterer eksplisitt, og at det slik er aspekter ved befolkningens holdninger til skeive personer som ikke lar seg vedkjenne, hvert fall ikke med denne typen undersøkelser. Det er kun eksplisitte holdninger som er kartlagt i disse spørreundersøkelsene, og dermed kun dem det er mulig å si noe om. Samlet sett vurderer jeg studien som å ha tilfredsstillende validitet og den måler befolkningens eksplisitte holdninger til skeive personer på en akseptabel måte.

2.6 Ethiske Vurderinger

Denne studien behandler ferdig innsamlede og anonymiserte data som er lagret hos og utlevert av NSD. Derav er det ingen etiske problemstillinger å vurdere når det gjelder personvern, samtykke og behandling av datamaterialet. Den informasjonen som fremgår i

oppgaven er ikke utleverende om sårbare eller spesielt utsatte grupper, og krever ikke spesiell varsomhet i analysene eller fremlegging av resultatene. I følge Personvernombudet for forskning (NSD) er prosjektet ikke meldepliktig.

3 Resultater

3.1 Analyser av Holdningsundersøkelsen fra 2008

3.1.1 Beskrivelse av utvalget (2008).

Det endelige 2008-utvalget, etter alle *vil ikke svare*-responsers ble fjernet, bestod av 748 respondenter med tilnærmet balansert kjønnsfordeling. Det var en nokså jevn fordeling i de ulike aldersgruppene, med litt færre respondenter i den yngste og den eldste gruppen (se appendiks A). Den gjennomsnittlige alderen var 47.2 år ($SD = 16.6$) i utvalget, med en viss forskjell i alderen til menn ($M = 53.2$, $SD = 15.8$) og kvinner ($M = 39.2$, $SD = 13.9$). De fleste rapporterte å være helt heterofile (78.9%), kun få var helt homofile (0.8%) og en del plasserte seg et sted mellom heterofili og homofili (20.3%). For religiøsitet, som ble kartlagt på en skala fra 1 (ikke troende) til 7 (troende, var den gjennomsnittlige skåren 3.45 ($SD = 2.08$), som tilsier at de fleste i utvalget var religiøse i hvert fall til en viss grad. Over halvparten rapporterte at de hadde sjelden (mindre enn én gang i måneden) eller aldri kontakt med lesbiske kvinner (60.3%), homofile menn (56.3%) og bifile kvinner (75.4%) og bifile menn (78.8%). Se appendiks A for frekvensfordeling av andre demografiske variabler.

Den gjennomsnittlige skåren på det sammensatte målet på holdninger til skeive personer var 2.51 ($SD = 0.99$) på en skala fra 1 *svært positiv* til 5 *svært negativ*, med en liten forskjell i respons hos menn ($M = 2.78$, $SD = 0.98$) og kvinner ($M = 2.16$, $SD = 0.88$). Den gjennomsnittlige skåren for begge kjønn var altså litt under det nøytrale midtpunktet, som tilsier at flertallet var enten nøytrale eller positive til skeive personer.

3.1.2 Samvariasjon mellom variablene (2008).

Korrelasjonsmatrisen viste at de fleste prediktorene (ikke inkludert de multinominale variablene) korrelerte relativt lavt med hverandre, og enkelte av disse forholdene var ikke-signifikante. Se tabell 1. Det som bør noteres er at konservatisme korrelerte høyt med kjønnsnormativitet og moderat med religiøsitet. Det var også en moderat negativ korrelasjon mellom kjønn og alder, ettersom utvalget av menn var noe eldre enn utvalget av kvinner. I tillegg var inntekt noe høyere blant menn, eldre og høyere utdannede, som gjerne er å forvente av et representativt utvalg av befolkningen.

Et annet formål med korrelasjonsanalysen var å undersøke forholdet mellom kriterievariabelen og prediktorene (se nederste rad i tabellen). Det var en signifikant korrelasjon mellom alle prediktorene og kriterievariabelen, men med varierende styrke. Det var svake korrelasjoner med variablene alder, utdanning, inntekt og religiøsitet. Det var moderate korrelasjoner med variablene kjønn, seksualitet og kontakt med skeive personer. De sterke korrelasjonene var med konservatisme og kjønnsnormativitet. Personer som er konservative og negative til utradisjonelle kjønnsuttrykk hadde en tendens til å være mer negative til skeive personer.

Tabell 1 – Korrelasjonsmatrise av variabler fra 2008-undersøkelsen

Variabler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Kjønn	-									
2. Alder	.44***	-								
3. Seksuell orientering	-.10**	-.18***	-							
4. Utdanningsnivå	.04	.14***	.06	-						
5. Inntektsnivå	.41***	.44***	-.08*	.36***	-					
6. Kontakt med skeive	-.05	-.15***	.24***	.07	.02	-				
7. Religiøsitet	-.04	.17***	-.07	-.02	.01	-.12***	-			
8. Konservatisme	.25***	.17***	-.22***	-.17***	.10**	-.26***	.36***	-		

NORDMENNENS HOLDNINGER TIL SKEIVE PERSONER

9. Kjønnsnormativitet	.29***	.13***	-.24***	-.17***	.12**	-.30***	.23***	.79***	-
10. Holdning til skeive	.32***	.28***	-.29***	-.10**	.17***	-.36***	.27***	.72***	.69***

kjønn: kvinne=0 og mann=1, *seksuell orientering*: 1 heterofil til 7 homofil, *holdning til skeive personer*: 1 veldig positiv til 5 veldig negativ. Alpha: * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$. Korrelasjonskoeffisient: Spearmans ρ

3.1.3 Multippel regresjonsanalyse (2008).

Steg 1: De demografiske variablene forklarte 18% av variansen (adjusted $R^2 = .17$, $F(9, 738) = 18.7$, $p < .001$). **Steg 2:** Kontakt-variabelen forklarte ytterligere 6% av variansen ($\Delta R^2 = .06$, $F(1, 737) = 62.0$, $p < .001$). **Steg 3:** Standpunkt-variablene forklarte så ytterligere 40% av variansen ($\Delta R^2 = .40$, $F(10, 727) = 81.9$, $p < .001$). Modellen i sin helhet forklarte 64% prosent av variansen ($R^2 = .65$, adjusted $R^2 = .64$, $F(20, 727) = 66.6$, $p < .001$). Når alle prediktorene var inkludert i steg tre var kjønn, alder, kontakt med skeive personer, kjønnsnormativitet, konservatisme og partitilhørighet til Høyre og Krf signifikante prediktorer. Se tabell 2 for den endelige modellen med alle prediktorene, og se appendiks B for resultatene til hvert steg i regresjonsanalysen.

Ut i fra denne analysen kan man si at det å være mann, eldre, sjelden i kontakt med skeive personer, negativ til utradisjonelle kjønnsuttrykk og konservativ var assosiert med økt negativitet til skeive personer blant utvalget i 2008. Det å stemme på de konservative politiske partiene Høyre og Krf var også assosiert med en økning i negative holdninger, og dersom man ser på den standardiserte betakoeffisienten i tabell 2 var dette særlig tilfellet for personer som stemte Kristelig folkeparti. Dette kan indikere at det å være religiøs kristen er en betydningsfull faktor, selv om religiøsitet-variabelen ikke var signifikant. Det å ha hyppig kontakt med skeive personer var assosiert med mer positive holdninger. De variablene som hadde størst standardisert betakoeffisient i modellen var særlig konservatisme, kjønnsnormativitet og partitilhørighet til Krf.

Alle *Tolerance*-verdiene var over 0.50, som er innenfor de anbefalte grenseverdiene og indikerer at det ikke er alvorlig multikollinearitet mellom prediktorene i modellen. Shapiro-

Wilks normalitetstest var ikke signifikant ($w = .999$, $p = .331$), noe som tilsier at det ikke er alvorlige brudd på forutsetningen om normalfordeling. Q-Q-plottet av residualene viste tilsvarende.

Tabell 2 – Regresjonsanalyse av 2008-utvalget med alle prediktorene

Prediktor	β	SE	t	p
Kjønn ^a	.08	.05	3.02	.003
Alder	.08	.02	3.01	.003
Seksuell orientering	-.04	.02	-1.72	.085
Utdanningsnivå	-.02	.03	-0.75	.451
Inntektsnivå	-.01	.02	0.37	.712
Region ^b :				
Nord-Norge	-.09	.09	-0.97	.333
Midt-Norge	-.02	.08	-0.21	.835
Vestlandet	.15	.08	1.89	.059
Østlandet	.01	.07	0.09	.925
Kontakt m/ skeive personer	-.12	.02	-5.10	<.001
Religiøsitet	.01	.01	0.22	.828
Kjønnsnormativitet	.25	.04	6.55	<.001
Konservatisme	.44	.04	11.68	<.001
Partitilhørighet ^c				
Rødt	.28	.14	1.95	.052
Ap	.12	.08	1.49	.136
Sp	.09	.14	0.65	.516
Krf	.63	.14	4.37	<.001
V	.05	.10	0.51	.613
H	.20	.09	2.25	.025
Frp	.14	.09	1.51	.131

Referansegrupper: a) kvinne, b) Oslo, c) SV. Referansegruppene er valgt fra et teoretisk standpunkt, ut i fra hvilke grupper som vanligvis er mest positive til LHB-personer.

3.2 Analyser av Holdningsundersøkelsen fra 2013

3.2.1 Beskrivelse av utvalget (2013).

Det endelige 2013-utvalget, etter alle *vil ikke svare*-responser ble fjernet, bestod av 785 respondenter med tilnærmet balansert kjønnsfordeling. Det var en relativt jevn fordeling i de ulike aldersgruppene, med noe færre respondenter i den eldste og særlig den yngste gruppen. Den gjennomsnittlige alderen var 49 år ($SD = 15.9$) for utvalget, og gjennomsnittsalderen for menn ($M = 50.0$, $SD = 15.9$) og kvinner ($M = 47.8$, $SD = 15.9$) var relativt lik. De fleste å rapporterte å være helt heterofile (79.5%), få var helt homofile (2.2%) og en del plasserte seg et sted mellom heterofili og homofili (18.3%). Den gjennomsnittlige skåren for religiøsitet var 3.34 ($SD = 2.07$), som tilsier at de fleste i utvalget er religiøse i hvert fall til en viss grad. Over halvparten hadde sjelden til aldri kontakt med lesbiske kvinner (55.8%), homofile menn (51.8%), bifile kvinner (72.8%) og bifile menn (75.9%). Se appendiks A for frekvensfordeling av andre demografiske variabler.

Den gjennomsnittlige skåren på holdninger til skeive personer var 2.33 ($SD = 0.92$) med en liten forskjell i skåren hos menn ($M = 2.53$, $SD = 0.92$) og kvinner ($M = 2.10$, $SD = 0.87$). Det viser at flertallet av både menn og kvinner var enten nøytrale eller positive til skeive personer.

3.2.2 Samvariasjon mellom variablene (2013).

Korrelasjonsanalysen viste at det var en svak korrelasjon mellom de fleste prediktorene, og noen av forholdene var ikke-signifikante. Se tabell 3. Det var en moderat positiv korrelasjon mellom konservative verdier og religiøsitet, og en sterk positiv korrelasjon mellom konservatisme og kjønnsnormativitet. Det var også moderat negativ korrelasjon mellom kontakt med skeive og kjønnsnormativitet, og en forutsigbar positiv korrelasjon mellom utdanningsnivå og inntektsnivå.

Alle prediktorene viste en signifikant korrelasjon med holdning til skeive personer, men korrelasjonene varierte i styrke. Det var en svak korrelasjon med variablene kjønn og religiøsitet, og variablene utdanningsnivå og inntektsnivå viste en særlig svak korrelasjon ($\rho < .10$). Det var en moderat korrelasjon med alder, seksualitet, og kontakt. Det var sterke positive korrelasjoner med variablene kjønnsnormativitet og konservatisme. Det vil si at høyere skåre på skalaen for seksuell orientering (1 heterofil – 7 homofil) var assosiert med noe mer positive holdninger til skeive personer, mens konservatisme, kjønnsnormativitet og sjelden kontakt med var assosiert med mer negative holdninger til skeive personer.

Tabell 3 – Korrelasjonsmatrise av variablene i 2013-undersøkelsen

Variabler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Kjønn ^a	-									
2. Alder	.06	-								
3. Seksuell orientering	-.01	-.21***	-							
4. Utdanningsnivå	.01	-.02	.09*	-						
5. Inntektsnivå	.22***	.15***	-.10**	.31***	-					
6. Kontakt med skeive	-.01	-.21***	.28***	.11**	.03	-				
7. Religiøsitet	-.09**	.24***	-.10**	-.03	.02	-.12***	-			
8. Kjønnsnormativitet	.26***	.07*	-.21***	-.13***	.11**	-.35***	.18***	-		
9. Konservatisme	.11**	.16***	-.16***	-.17***	.03	-.29***	.41***	.62***	-	
10. Holdning til skeive	.24***	.30***	-.33***	-.09**	.07*	-.44***	.29***	.61***	.61***	-

kjønn: kvinne=0 og mann=1, *seksuell orientering*: 1 heterofil til 7 homofil, *holdning til skeive personer*: 1 veldig positiv til 5 veldig negativ. Alpha: * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$. Korrelasjonskoeffisient: Spearmans ρ

3.2.3 Multippel regresjonsanalyse (2013).

Steg 1: De demografiske variablene forklarte 19% av variansen ($R^2 = .20$, adjusted $R^2 = .19$, $F(9, 775) = 21.3$, $p < .001$). Blant disse var variablene kjønn, alder og seksuell orientering signifikante prediktorer. **Steg 2:** Hvor ofte respondentene hadde kontakt med skeive personer

forklarte deretter 10% av variansen ($\Delta R^2 = .10$, $F(1, 774) = 109$, $p < .001$). **Steg 3:** Standpunktvariablene forklarte ytterligere 28% av unik varians ($\Delta R^2 = .28$, $F(3, 771) = 171$, $p < .001$). Modellen i sin helhet forklarte 57% av variansen ($R^2 = .58$, adjusted $R^2 = .57$, $F(13, 771) = 81.3$, $p < .001$). Når alle prediktorene var inkludert i steg tre var kjønn, alder, seksuell orientering, kontakt med skeive personer, kjønnsnormativitet og konservatisme signifikante prediktorer. Se tabell 4 for den endelige modellen med alle prediktorene, og se appendiks C for statistikken til alle stegene.

Regresjonsmodellen indikerer at det å være mann, eldre, negativ til utradisjonelle kjønnsuttrykk og konservativ var assosiert med noe mer negative holdninger til skeive personer. Det å være skeiv og ha ofte kontakt med skeive var assosiert med noe mer positive holdninger. Det må bemerkes at flere av de signifikante variablene har nokså lav effektstørrelse. De variablene som hadde størst standardisert beta var særlig kjønnsnormativitet og konservative verdier.

Alle *Tolerance*-verdiene var over 0.70, så det var ikke grunn til bekymring for multikollinearitet i modellen. Shapiro-Wilks normalitetstest var ikke signifikant ($w = .998$, $p = .530$), som indikerer at det ikke var noen alvorlige brudd på forutsetningen om normalfordeling i residualene. Q-Q-plottet av residualene var også tilfredsstillende.

Tabell 4 – Regresjonsanalyse av holdninger til skeive personer i 2013

Prediktor	β	SE	t	p
Kjønn ^a	.13	.05	5.33	<.001
Alder	.16	.01	6.08	<.001
Seksuell orientering	-.09	.02	-3.78	<.001
Utdanningsnivå	.04	.03	1.48	.140
Inntektsnivå	-.05	.01	-1.88	.061
Region ^b :				

NORDMENNENS HOLDNINGER TIL SKEIVE PERSONER

Prediktor	β	SE	t	p
Nord-Norge	-.02	.09	-0.17	.866
Midt-Norge	-.03	.08	0.40	.688
Vestlandet	-.06	.07	0.80	.427
Østlandet	-.03	.07	0.36	.720
Kontakt m/ skeive personer	-.17	.02	-6.25	<.001
Religiøsitet	.04	.01	1.60	.110
Kjønnsnormativitet	.24	.03	7.24	<.001
Konservatisme	.39	.04	11.70	<.001

Referansegrupper: a) kvinne, b) Oslo, c) SV. Referansegruppene er valgt fra et teoretisk standpunkt, ut i fra hvilke grupper som vanligvis er mest positive til LHB-personer.

3.3 Analyser av Holdningsundersøkelsen fra 2017

3.3.1 Beskrivelse av utvalget (2017).

Det endelige 2017-utvalget, etter alle *vil ikke svare*-responser ble fjernet, bestod av 776 respondenter med tilnærmet balansert kjønnsfordeling. Det var en relativt jevn fordeling i de ulike aldersgruppene, med noe færre respondenter i den eldste og særlig den yngste gruppen. Den gjennomsnittlige alderen var 49.7 år ($SD = 16.8$) for hele utvalget, og gjennomsnittsalderen for menn ($M = 50.5$, $SD = 17.0$) og kvinner ($M = 48.8$, $SD = 16.6$) var relativt lik. De fleste rapporterte å være helt heterofile (77.1%), få var helt homofile (2.8%) og en del plasserte seg et sted mellom heterofili og homofili (20.1%). Den gjennomsnittlige skåren på religiøsitet var 3.36 ($SD = 2.16$). Halvparten eller mer hadde sjelden (under én gang i måneden) eller aldri kontakt med lesbiske kvinner (55.3%), homofile menn (50%), bifile kvinner (70%), og bifile menn (73.7%). Se appendiks A for frekvensfordeling av andre demografiske variabler.

Den gjennomsnittlige skåren på holdning til skeive personer var 2.11 ($SD = 0.96$) på med en forskjell i skåre hos menn ($M = 2.36$, $SD = 0.97$) og kvinner ($M = 1.85$, $SD = 0.88$). Det viser at flertallet av både menn og kvinner i utvalget var nøytrale eller positive til LHB-personer i 2017.

3.3.2 Samvariasjon mellom variablene (2017).

De fleste prediktorene korrelerte svakt med hverandre, og mange forhold var ikke-signifikante. Det var noen moderate korrelasjoner som også ble funnet i de foregående analysene. Den sterkeste korrelasjonen var mellom kjønnsnormativitet og kontakt med skeive personer, som forteller at de som har lite kontakt med skeive personer har noe mer negative holdninger til brudd med tradisjonelle kjønnsuttrykk.

Den nederste raden viser at alle prediktorene i varierende grad korrelerte signifikant med holdninger til skeive personer. De sterkeste korrelasjonene var med kjønnsnormativitet og kontakt med skeive personer, som innebærer at negativitet økte til en viss grad hos personer som hadde sjelden kontakt og de som var negative til utradisjonelle kjønnsuttrykk.

Tabell 5 – Korrelasjonsanalyse av variablene i 2017-undersøkelsen

Variabler	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Kjønn	-								
2. Alder	.05	-							
3. Seksuell orientering	-.05	-.28***	-						
4. Utdanningsnivå	.00	.02	.10**	-					
5. Inntektsnivå	.24***	.18***	-.09**	.30***	-				
6. Kontakt med skeive	-.07	-.25***	.30***	.08*	.06	-			
7. Religiøsitet	-.05	.20***	-.17***	-.13***	-.03	-.09*	-		
8. Kjønnsnormativitet	.30***	.12***	-.29***	-.18***	.10**	-.38***	.21***	-	
9. Holdning til skeive	.28***	.29***	-.34***	-.16***	.09*	-.45***	.27***	.68***	-

kjønn: kvinne=0 og mann=1, *seksuell orientering*: 1 heterofil til 7 homofil, *holdning til skeive personer*: 1 veldig positiv til 5 veldig negativ. Alpha: * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$. Korrelasjonskoeffisient: Spearmans ρ

3.3.3 Multipel regresjonsanalyse (2017).

Steg 1: De demografiske variablene forklarte 20% av variansen ($R^2 = .21$, adjusted $R^2 = .20$, $F(10, 765) = 20.5$, $p < .001$). **Steg 2:** Hvor ofte respondentene hadde kontakt med skeive

personer forklarte ytterligere 9% av variansen ($\Delta R^2 = .09$, $F(1, 764) = 95.9$, $p < .001$). **Steg 3:** Videre forklarte standpunkt-variablene 26% av unik varians ($\Delta R^2 = .26$, $F(2, 762) = 220.7$, $p < .001$). Modellen i sin helhet forklarte 55% av variansen av holdninger til LHB-personer ($R^2 = .56$, adjusted $R^2 = .55$, $F(13, 762) = 73.5$, $p < .001$). Når alle prediktorene var inkludert i steg tre var kjønn, alder, seksuell orientering, kontakt med skeive personer, religiøsitet og kjønnsnormativitet signifikante prediktorer. Se tabell 6 for den endelige modellen med alle prediktorene, og se appendiks D for statistikken til de tre stegene.

Ut i fra denne analysen kan vi lese at det å være mann, eldre, bosatt i Midt-Norge, religiøs og negativ til utradisjonelle kjønnsuttrykk var assosiert med en viss økning i negative holdninger til skeive personer. Det å være skeiv og ha ofte kontakt med skeive var assosiert med mer positive holdninger. Det må poengteres at flere av de signifikante variablene hadde relativt lav effektstørrelse. De variablene som hadde størst standardisert beta, og derav størst effekt, var bosted i Midt-Norge og særlig kjønnsnormativitet.

Alle *Tolerance*-verdiene var over 0.80, som indikerer at det ikke var alvorlig multikollinearitet mellom prediktorene i modellen. Shapiro-Wilks normalitetstest var derimot signifikant ($w = .991$, $p < .001$), noe som tilsier at det er et brudd på forutsetningen om normalfordelingen i residualene. Q-Q-plottet av residualene viste at det antakelig skyldes noen få utliggere i datasettet.

Tabell 6 – Regresjonsanalyse av holdninger til skeive personer blant 2017-utvalget

Prediktor	β	SE	t	p
Kjønn ^a	.11	.05	4.00	<.001
Alder	.11	.02	4.05	<.001
Seksuell orientering	-.07	.02	-2.82	.005
Utdanningsnivå	-.03	.03	-1.28	.202
Inntektsnivå	-.02	.01	0.60	.548
Region ^b :				

NORDMENNENS HOLDNINGER TIL SKEIVE PERSONER

Prediktor	β	SE	t	p
Nord-Norge	-.11	.10	-1.03	.302
Midt-Norge	-.20	.09	-2.09	.037
Vestlandet	.01	.08	0.15	.880
Østlandet	-.08	.07	-0.95	.340
Sørlandet	-.00	.11	-0.01	.991
Kontakt m/ skeive personer	-.16	.02	-5.94	<.001
Religiøsitet	.15	.01	5.70	<.001
Kjønnsnormativitet	.53	.03	18.58	<.001

Referansegrupper: a) kvinne, b) Oslo. Referansegruppene er valgt fra et teoretisk standpunkt, ut i fra hvilke grupper som vanligvis er mest positive til LHB-personer.

4 Diskusjon

Formålet med denne masteroppgaven har vært å identifisere prediktorer for nordmenns holdninger til skeive personer. De endelig regresjonsmodellene med alle prediktorene viste at kjønn, alder, konservatisme, kjønnsnormativitet og kontakt med skeive personer kunne predikere negative holdninger alle årene. Seksuell orientering, region og religiøsitet hadde varierende effekt over de ulike periodene. Utdanning- og inntektsnivå hadde ingen betydning for holdninger til skeive personer noen av årene. En sammenlikning av de ulike stegene i regresjonsanalysene viste at de demografiske variablene hadde en marginal effekt på holdninger hver for seg, men samlet sett kunne de forklare omtrent en femtedel av variansen i respondentenes holdninger. Etter demografiske variabler var kontrollert for kunne kontaktvariabelen forklare noe av variansen, men det var standpunkt-variablene som i størst grad kunne predikere holdninger til skeive personer. Denne tendensen var lik alle årene. I sin helhet forklarte alle modellene godt over halvparten av variansen i utvalgene. Jeg vil videre utdype og kontekstualisere resultatene fra analysene.

4.1 De Demografiske Variablene.

4.1.1 Mer negativitet blant menn enn kvinner.

Det å være mann var forbundet med en viss økning i negative holdninger sammenliknet med kvinner, noe som samsvarer med en mengde internasjonal forskning (se avsnitt 1.3). En mulig forklaring for denne kjønnsforskjellen kan være de normative forventningene om mannlig kjønn og seksualitet, og forholdet mellom disse identitetsmarkørene. En persons kjønn og seksualitet er i prinsippet helt uavhengige av hverandre, men det oppleves ikke nødvendigvis slik, og særlig ikke blant menn. Norton og Herek (2013) foreslår at menn kan være mer påvirket av sosiale normer og skriver følgende, «[...] heterosexuals' attitudes toward homosexuality – especially heterosexual men's attitudes toward gay men – are strongly associated with their conceptions of gender as well as sexuality» (s.741). Både mannlig femininitet og mannlig homofili har et stigma, og disse attributtene anses ofte som å være det samme. Det å være en homofil mann blir dermed et brudd på mannlige kjønnsnormer. Det å være en lesbisk kvinne oppfattes også som et brudd på kvinnelige kjønnsnormer om femininitet, men det er i større grad akseptert i samfunnet. Det er ofte mer stigma mot menn som bryter mannlige kjønnsnormer enn kvinner som bryter kvinnelige kjønnsnormer (Sirin et al., 2004), og menn vil derfor gjerne være mer motivert for å confirmere til kjønnsnormene. Det stemmer overens med mine analyser som viste en svak til moderat korrelasjon mellom mannlig kjønn og negative holdninger til brudd med tradisjonelle kjønnsuttrykk. Dersom man sammenlikner steg én og steg tre i de hierarkiske regresjonsanalysene, ser man at den standardiserte betakoeffisienten for kjønn reduseres når kjønnsnormativitet inkluderes i modellene. Det betyr at kjønnsforskjellen til dels kan forklares av at menn holder et mer normativt syn på kjønn. Stigma knyttet til mannlig femininitet kan gjøre at flere menn føler et behov for å distansere seg fra homofili, og en måte å gjøre det kan være å uttrykke negative holdninger. Norton og Herek viser blant annet til Kimmel som argumenterte for akkurat dette, «[He] suggested that men's

avoidance of femininity is tightly bound in Western culture to what it means to be heterosexual, and that their hostility toward gay men is motivated by a desire to be perceived as heterosexual and masculine, i.e., not homosexual” (2013, p. 740). Dette kan også forklare for hvorfor menn er mer negative til mannlig homofili enn kvinnelig homofili.

Det er vanskelig å si om den normative assosiasjonen mellom mannlig homofili og femininitet er utbredt blant norske menn, fordi det er lite forsket på i norsk kultur. En kvalitativ studie som undersøkte fremstillingen og forståelsen av seksuell identitet og kjønnsidentitet i en norsk kulturell kontekst, tilsier at dette også kan være tilfellet blant nordmenn (Svendsen et al., 2018). De tematiserte blant annet mannlig femininitet, og fant gjennom et fokusgruppeintervju med skeive norske ungdommer at «[...] det å forstå seg selv som homofil gutt oppleves som svært krevende på grunn av stigmaet knyttet til mannlig femininitet» (s.162). En annen kvalitativ studie fant også at noen av de mannlige homofile respondentene var opptatt av å fremstå som mandige som mulig for å unngå å oppleve trakassering (Klatran, 2019). Det betyr at Norton og Herek sitt resonnement mulig kan forklare kjønnsforskjellen i holdninger også blant nordmenn, men her er det behov for mer forskning.

Bufdir rapporterte at kjønnsforskjellen har blitt mindre over de tre periodene, men i følge steg én i mine regresjonsanalyser er kjønn en like sterk prediktor for negative holdninger over alle årene. Faktisk så var det en liten økning i den standardiserte betakoeffisienten i 2017 sammenliknet med de tidligere årene. Dersom en sammenlikner den ustandardiserte betakoeffisienten i steg én på tvers av de ulike årene, skårer menn 0.43 over kvinner på kriterievariabelen i 2008 og 2013, og 0.50 over kvinner i 2017. En mulig forklaring de forskjellige resultatene kan være at det er undersøkt ulike holdningsmål; Bufdir har brukt et enklere mål som ser på holdninger til LHB-personer, mens her er det brukt et mer sammensatt mål som også ser på holdninger til likekjønnede parforhold og seksuelle handlinger. Det er

mulig at menn rapporterer mer negative holdninger når de blir spurt om den spesifikke handlingen av at en mann har sex med en annen mann.

4.1.2 Alder – En kohorteffekt mer enn en livsfaseeffekt?

Hver regresjonsanalyse viste at negative holdninger økte med alder. En mulig forklaring for denne aldersforskjellen er at mennesker blir mer konservative med alderen, og konservatisme har vist seg i denne og andre studier å være en prediktor for negative holdninger. I en større litteraturgjennomgang diskuterer Norval (2021) noe av forskningen som ligger til grunn for hypotesen at aldring fører til konservatisme, og påpeker at empirien viser motstridende resultater og at validiteten av metodene er diskutabile. De som tilhører eldre generasjoner har faktisk blitt mer liberale de siste tiårene, men det blir ikke særlig merkbart ettersom de fremdeles er mindre liberale i sammenlikning med de yngre generasjonene. Han konkluderer med at holdninger kan bli noe mindre påvirkelige med alder, men at det overordnet er lite støtte for at aldring fører til konservatisme.

En alternativ forklaring for den observerte aldersforskjellen er at respondentene i de ulike aldersgruppene har vokst opp i tider med ulike normer, verdier og lover som også fører til ulike holdninger. Det er ikke mulig med den metoden som er brukt her å avklare om det skyldes en kohorteffekt eller en livsfaseeffekt, men selv vil jeg si det gir mest mening at det speiler en forskjell mellom generasjonene (dvs. kohorter). Det er et aldersspenn mellom 16 til 87 år i utvalgene som representerer flere generasjoner, og de vil antakelig ha nokså ulike erfaringer med, og derav holdninger til, skeive personer. For eksempel vil de antakelig ha ulike erfaringer når det kommer til eksponering av *skeivhet*, fordi skeive personer var mindre synlige i samfunnet når man ser bakover i tiårene. Eksponeringseffekten er godt dokumentert, og innebærer at det mer vi blir eksponert for noe det større preferanse får vi for det (Zajonc, 1968). Det vil også være ulike erfaringer med skeive rettigheter, slik at det eldre en person er, det mer vil de ha opplevd av det som i dag regnes som menneskerettighetsbrudd mot skeive personer.

Jeg tror derfor at alder har en indirekte effekt på holdninger til skeive personer som påvirkes av andre faktorer. Korrelasjonsanalysene viste at de som er eldre identifiserer seg mer med en heterofil seksuell orientering, de har mindre kontakt med skeive personer, de er mer negative til utradisjonelle kjønnsuttrykk og skårer høyere på konservatisme. Dette er alle faktorer som også er assosiert med negative holdninger til skeive. Korrelasjonene er svake, men det er mulig at de samlet sett kan forklare hvorfor alder predikerer noe mer negative holdninger til skeive personer. Det stemmer overens med de hierarkiske regresjonsanalysene, som viser at effekten av alder blir noe redusert når man introduserer kontakt-variabelen og standpunkt-variablene i de senere stegene.

Dersom man sammenlikner steg én på tvers av årene kan man se at det er variasjoner i hvor stor effekt alder har på holdninger. Mellom 2008 og 2013 er det cirka en dobling i den standardiserte betakoeffisienten (fra .14 til .24). Dette kan se ut som bare en liten økning, men dersom man sammenlikner den ustandardiserte betakoeffisienten (som viser økningen i kriterievariabelen for hver økning i prediktorvariabelen) er det forskjell i skåre mellom den yngste og eldste gruppen på 0.5 i 2008 og 1.0 i 2013. Når en opererer med en skala fra 1-5 kan det anses som en betydelig forskjell. Statistikken for 2017 er et sted imellom. Den gjennomsnittlige alderen for de tre utvalgene er nokså like, og den deskriptive statistikken i appendiks A viser at det er en jevn fordeling i de ulike aldersgruppene. Det er derfor ikke klart hvordan denne endringen skal tolkes, men jeg vil anta at det skyldes tilfeldige variasjoner mellom utvalgene.

4.1.3 Seksuell orientering påvirker holdninger til skeive personer.

En prediktor som hadde varierende effekt over tid var respondentenes seksuelle orientering. Dersom man ser på steg én i regresjonsanalysene har seksuell orientering en viss prediktiv verdi som er omtrent like stor alle årene (standardisert beta på omtrent .25), og viser at de som identifiserte seg mer med en skeiv seksuell orientering var mer positive til skeive

personer. Det samsvarer med funn fra en mengde tidligere forskning og gir støtte for sosial identitetsteori, som sier at mennesker er mer positive til gruppene de selv identifiserer seg med, og mer negative til andre utgrupper. Korrelasjonsanalysene viste også at respondentene med en skeiv seksuell orientering hadde noe mer kontakt med andre skeive personer og de var mer åpne for brudd med kjønnsnormer. Det er mulig at dette også kan forklares ut i fra sosial identitetsteori, fordi personer med en skeiv seksuell orientering ofte identifiserer seg med betegnelsen skeiv eller LHBTIQ, som omfavner både seksualitets- og kjønns mangfold. Dette funnet gir for øvrig støtte til overføringseffekten (*transfer effect*) som sier at en persons holdninger til skeive personer har en tendens til å overføres til skeive kjønn (Norton & Herek, 2013).

Den forklarende effekten av seksuell orientering forsvant i det tredje steget av 2008-analysen. I 2013- og 2017-analysen var effekten redusert, men fremdeles signifikant. Forklaringen for denne forskjellen mellom utvalgene ligger antakelig i sammensetningen av utvalgene. Sammenliknet med utvalget i 2008 (0.8%) er det en økning i andelen som rapporterer å være helt homofile i 2013 (2.2%) og 2017 (2.8%). Jeg antar i tråd med sosial identitetsteori at disse respondentene vil være mer positive til skeive personer, som kan forklare hvorfor seksuell orientering predikerer holdninger i de senere holdningsundersøkelsene.

4.1.4 Sosioøkonomisk status predikerte ikke holdninger til skeive.

Utdannings- og inntektsnivå brukes ofte som mål på sosioøkonomisk status, og ingen av disse kunne predikere holdninger til skeive personer. Dette fremgår også i korrelasjonsanalysene, som viste at både utdanning og inntekt hadde en korrelasjon under .10 til kriterievariabelen, som kan anses for å være en nullkorrelasjon. De viste heller ingen merkbare korrelasjoner med andre variabler, utenom med hverandre. Dette funnet er til forskjell fra det som er vist i tidligere forskningslitteratur, hvor hypotesen er at personer med lav inntekt og lav utdanning har mindre politisk toleranse for minoritetsgrupper. Jeg nevnte i forbindelse

med denne hypotesen at vi er et land med lite klasseskiller og gratis utdanning med nasjonale standarder, noe som kan forklare hvorfor disse variablene ikke ser ut til å predikere holdninger blant nordmenn. Det må samtidig nevnes at personer med lavere utdanning var underrepresentert i disse utvalgene. En statistisk undersøkelse viste at 32% av befolkningen hadde grunnskole som høyeste utdanning i 2006 (Kunnskapsdepartementet, 2006) og i 2019 var andelen 25% (Statistisk sentralbyrå, 2020a). I de tre utvalgene som er studert her utgjør denne gruppen kun 6-7% av respondentene. Når det gjelder andelen med høyere utdanning utgjorde det 25% av befolkningen i 2006 og 35% i 2019. I mine utvalg utgjør denne gruppen 65-67% av respondentene. Utdanningsnivået i utvalgene er altså ikke representativt for den norske befolkningen, og det er mulig at det ville blitt andre resultater i et representativt utvalg. Dersom man ser på steg én av regresjonsanalysene hadde utdanningsnivå tross alt en liten, men statistisk signifikant, effekt i 2008 og 2017. Det kan derfor ikke avskrives helt om personer med lavere utdanning er mer negative til skeive personer, også i Norge.

4.1.5 Regionale forskjeller kan skyldes forskjeller i intergruppekontakt.

Det første steget av regresjonsanalysene viste at det konsekvent var mer negativitet blant personer bosatt på Vestlandet, sammenliknet med Oslo som referansenivå. I 2017 var det også mer negativitet blant personer bosatt på Sørlandet. Den ustandardiserte betakoeffisienten viste at personer bosatt på Vestlandet og Sørlandet skåret omtrent 0.30 høyere på kriterievariabelen. Det stemmer overens med tidligere undergruppeanalyser av disse holdningsundersøkelsene (Bufdir, 2019). Når kontakt-variabelen ble introdusert i steg to av analysene, forsvant de regionale forskjellene. Det tilsier at personer fra Vestlandet og Sørlandet har mindre kontakt med skeive personer, som ut i fra kontakthypotesen kan forklare hvorfor det er mer negativitet blant personer i disse regionene. En mulig årsak til at det er mindre intergruppekontakt på sørvestlandet kan være at konservative og kristne miljøer skaper mindre rom for å være åpen om ens seksuelle orientering. Gjennom en kvalitativ kartlegging av skeives levekår i Agder

kom det frem at noen respondenter opplevde at kristne familieverdier var i konflikt med deres skeive identitet (Stokke et al., 2018). Forskerne skriver følgende på bakgrunn av dybdeintervjuer med respondentene: «Det kan virke til at kirkens standarder for etikk og moral, hva som anses som riktig livsførsel, strekker seg utover menighetens medlemmer. I våre intervjuer er det flere som forteller at deres oppvekst på Sørlandet har vært preget av sterke normer og tydelige regler som det etter hvert ble hardt å etterleve» (s.40).

I 2017 viste den endelige modellen at det var mer negativitet blant personer bosatt i Midt-Norge. Denne regionale forskjellen var tilstede også etter kontakt-variabelen ble introdusert og etter standpunkt-variablene ble introdusert. Det er derfor ikke åpenbart hva som er årsaken til denne forskjellen.

4.2 Kontakt-Variabelen.

4.2.1 Støtte for kontakthypotesen.

Det å ha ofte kontakt med lesbiske, homofile og bifile personer var assosiert med noe mer positive holdninger til skeive. For hver enhets økning i kontakt-variabelen, førte det til en reduksjon på mellom 0.26 til 0.29 i kriterievariabelen. Det vil si at en person som har daglig kontakt med skeive er forventet å skåre omtrent 1.5 punkter lavere (på skalaen mellom *1 svært positiv* til *5 svært negativ*) enn en person som aldri har kontakt med skeive. Denne tendensen var tilstede alle årene, og gir støtte for kontakthypotesen fordi det viser at kontakt kan predikere om en person er mer positiv eller mer negativ til skeive personer. Det er ikke mulig å avklare retningen av denne effekten med metoden som ble anvendt i denne oppgaven, men tidligere forskningslitteratur indikerer at det i størst grad er kontakt som påvirker holdninger og ikke motsatt (Pettigrew & Tropp, 2006). Det vil si at det først og fremst er lite kontakt som fører til negative holdninger, og ikke negative holdninger som fører til lite kontakt. Begge effektene er derimot tilstede og kan virke gjensidig forsterkende på hverandre, i følge Pettigrew og Tropp.

Når standpunkt-variablene ble introdusert i steg tre av modellene ble effekten av kontakt noe redusert. Korrelasjonsanalysene viste at det var en sammenheng mellom disse variablene. Kontakt viste en svak til moderat negativ korrelasjon med konservatisme og kjønnsnormativitet, som forteller at de som har lite kontakt med skeive er noe mer konservative og noe mer negative til utradisjonelle kjønnsroller. I tillegg var det en sterk positiv korrelasjon mellom konservatisme og kjønnsnormativitet (rho mellom .60 og .80). De endelige regresjonsmodellene viste at konservatisme og kjønnsnormativitet var betraktelig sterkere prediktorer enn kontakt, så det å være konservativ og støtte kjønnsnormer kan i større grad forklare hvorfor noen er negative enn hvor ofte de har kontakt med skeive personer. Det tilsier at lite kontakt ikke behøver å føre til negative holdninger blant nordmenn. Det var tross alt en stor andel av respondentene som rapporterte at de aldri eller sjelden hadde kontakt med skeive, samtidig som det var en stor andel som rapporterte at de var nøytrale eller positive til skeive personer. Det tilsier at noen av de som hadde lite kontakt også rapporterte positive holdninger. Det er derimot mulig at kombinasjonen av å være konservativ, kjønnsnormativ og sjelden i kontakt med skeive personer mer sannsynlig kan føre til negative holdninger. Det er en potensiell interaksjonseffekt som kan være interessant å undersøke i videre forskning. Det å være konservativ og kjønnsnormativ var de sterkeste prediktorene for negative holdninger, og noen studier har faktisk funnet at kontakt har en mindre fordomsreduserende effekt blant konservative personer enn liberale personer (Bramlett, 2012; Garner, 2013).

Dersom en sammenlikner steg to av analysene, kan en se at det er en liten økning i standardisert betakoeffisient (fra -.27 i 2008 til -.34 i 2013). Denne forskjellen er nokså liten, så det er vanskelig å si om den viser til en endring i befolkningen eller tilfeldig variasjon.

4.3 Standpunkt-Variablene.

4.3.1 Kjønnsnormativitet var forbundet med økt negativitet.

Støtte for tradisjonelle kjønnsnormer var også en sterk prediktor for negativitet i alle utvalgene. Denne standpunkt-variabelen henger sammen med kjønnforskjellen, og er tidligere diskutert i avsnitt 1.4.1.

4.3.2 Kan effekten av religiøsitet modereres av konservatisme?

Religiøsitet kunne ikke predikere holdninger til skeive blant 2008- eller 2013-utvalget, men det kunne predikere holdninger i 2017-utvalget. Det er sannsynligvis ikke slik at personer som er religiøse, har blitt mer negative. Endringen må sees i sammenheng med at den siste regresjonsmodellen var noe annerledes ved at den ikke inkluderte konservatisme i det tredje steget. Jeg antar at religiøsitet ville vært ikke-signifikant også i 2017-modellen dersom konservatisme hadde vært med i modellen. Forskjellen mellom modellene forteller at religiøsitet kan ha en relevans for holdninger til skeive, men at denne effekten modereres av å være konservativ. Korrelasjonsanalysene fra 2008 og 2013 viste tross alt en moderat positiv korrelasjon mellom religiøsitet og konservatisme. Et ledd i det sammensatte målet konservatisme er grad av enighet med påstanden at straff på bibelsk lære bør straffes. Det kan indikere at religiøse personer som har en særlig sterk bibelsk tro er noe mer negative til skeive, men at religiøsitet i seg selv ikke behøver å føre til negative holdninger. Det forklarer hvorfor det var mer negativitet blant personer bosatt i det mer kristne sørvestlandet. Det å stemme konservative og religiøse partiet Krf var også en særlig sterk prediktor for negative holdninger i 2008-modellen ($\beta > .60$). Av de som stemte Krf rapporterte 82% at de var helt troende, som igjen gir støtte for at de som både er religiøse og konservative er mer negative til skeive personer.

4.3.3 Konservatisme var den sterkeste prediktoren for negative holdninger.

Det å være konservativ var særlig forbundet med negative holdninger til skeive personer. Denne prediktoren hadde den høyeste standardiserte betakoeffisienten av alle prediktorene både i 2008 og 2013 (.39 og .46, respektivt). De spørsmålene som utgjør den sammensatte variabelen konservatisme var ikke inkludert i holdningsundersøkelsen fra 2017, så det er ikke mulig å si hvordan det har utviklet seg. Konservatisme handler til dels om å bevare de strukturene, normene og tradisjonene som vi har i samfunnet, og de strukturene vi har er stort sett heteronormative. For eksempel er det bare fem år siden det ble tillatt med kirkelig vielse av likekjønnede par. Konservatisme er også et tankesett som rettferdiggjør urettferdighet, (Jost et al., 2003), som at skeive personer ikke bør ha de samme rettighetene som heterofile personer. Dette funnet stemmer overens med det som var forventet ut i fra resultater fra tidligere forskning, som har vist at konservative personer er mer negative enn liberale personer.

Regresjonsmodellen fra 2008 viste også at personer som ville stemme de konservative partiene Høyre og Krf skåret var mer negativt sammenliknet med respondenter som ville stemme SV. Det var særlig tilfellet for Krf-velgere som i sammenlikning skåret 0.62 høyere på kriterievariabelen. Det at personer som ville stemme Krf var mer negative er ikke nødvendigvis så overraskende, ettersom det er noe partipolitikerne selv tidvis har uttrykket åpent. Det var mer overraskende at Frp-velgere *ikke* var mer negative til skeive personer, sett i lys av at de stemte i mot homofilt ekteskap (Stortinget, 2007-2008). Det er mulig at det er mer varierte holdninger til skeive blant Frp-velgere enn det som kommer frem i mediene. Jeg har ikke funnet andre studier som har sammenliknet holdninger mellom partivelgere.

4.4 Implikasjoner

4.4.1 Anbefalinger for videre forskning.

På bakgrunn av analysene av de nasjonale holdningsundersøkelsene vil jeg komme med noen anbefalinger til neste gang et liknende prosjekt iverksettes.

Det kan først og fremst være fornuftig å inkludere noen spørsmål som ikke har et nøytralt svaralternativ. Det vil åpne for å sammenlikne responsfordelingen av positive og negative svar med responsfordelingen på liknende spørsmål som inkluderer et nøytralt alternativ. Det interessante spørsmålet er hvor de «nøytrale» respondentene velger å plassere seg når de ikke blir gitt denne muligheten. Et slikt spørsmål ble inkludert i den første holdningsundersøkelsen med formuleringen «*Hvordan vurderer du homoseksualitet blant menn?*» (og tilsvarende formulering for kvinner og bifile) med svaralternativene «*svært positiv*», «*positiv*», «*negativ*» og «*svært negativ*». For dette spørsmålet var det 31-46% som rapporterte negativitet til de ulike seksuelle orienteringene, mens det var 10-20% for et liknende spørsmål med nøytrale svaralternativ. Når respondentene «tvinges» til å ta stilling til spørsmålet øker andelen som rapporterer negative holdninger. Det tilsier at et nøytralt svar ikke nødvendigvis er en likegyldig og aksepterende holdning. Blasius og Thiessen (2001) viste i en analyse av politiske holdningsundersøkelser blant den kanadiske befolkningen at respondentene brukte nøytrale responser på ulike måter, og fant ikke noen attributter som kjennetegnet denne gruppen. Det er altså vanskelig å vite hva en nøytral holdning egentlig innebærer, noe som for øvrig gjør at man kan stille spørsmålstejn ved validiteten av analysene til Bufdir, ettersom de har kodet de nøytrale responsene sammen med de positive. Andelen som er positive i befolkningen kan altså være færre enn det de har rapportert. For den neste holdningsundersøkelsen kan det være mer informasjon å hente ved å også inkludere noen spørsmål uten det uklare nøytrale svaralternativet.

Jeg anbefaler også at det vies plass til tilleggsspørsmål i spørreskjemaet. Den første analysen av holdninger i 2008 viste at det å stemme enkelte politiske partier var assosiert med mer negative holdninger (Høyre og Krf). Det vil være interessant å se om dette fremdeles er tilfellet. Det er et større fokus på skeive rettigheter og skeiv politikk i dag sammenliknet med for tretten år siden. I tillegg har det kristne trossamfunnet gått gjennom endringer som

avskaffelse av statskirken i 2012 og vedtak om kirkelig vielse av likekjønnede par i 2016. I Krf sitt aktuelle partiprogram skriver de at «[...] seksuell orientering [...] skal ikke være noe som begrenser et menneskes muligheter og plass i samfunnet» (Krf, u.å.). Det er mulig at det er større likhet mellom partiene og mellom politiske velgere i dag sammenliknet med tidligere. Det er behov for data for å vite hvordan dette landskapet ser ut per i dag, og derfor anbefaler jeg at spørsmålet om partitilhørighet re-implementeres. Samtidig må det sies at det var mange som valgte å ikke svare på dette spørsmålet, så det kan være bedre å spørre respondentene om de sympatiserer mest med venstre- eller høyresiden av den norske politikken, eller spørre hvor de vil plassere seg på en skala fra liberal til konservativ. Det oppleves gjerne som mindre private spørsmål enn hvilket parti man vil stemme ved neste valg, så det er mulig at flere faktisk vil gi et svar.

Jeg anbefaler også å inkludere spørsmål som kan belyse forholdet mellom holdninger til kjønnsroller og holdninger til skeive personer. Jeg tror menns negative holdninger til skeive delvis skyldes internaliserte kjønnsroller. Derfor kan det være aktuelt å stille spørsmål om respondentenes egen identitet knyttet til kjønn og seksualitet. For eksempel, i forbindelse med spørsmålet om seksuell orientering kan det være relevant med et tilleggsspørsmål om hvor viktig denne identiteten er for vedkommende eller hvor sterkt de identifiserer seg med deres seksuelle orientering. Det kan også være relevant å spørre om de identifiserer seg mest med maskulinitet eller femininitet (enten på en skala eller ved avkrysning for *maskulin*, *feminin*, eller *delvis begge/ingen av delene*), og hvor viktig disse attributtene er for dem. Theodore og Basow (2000) fant blant et mindre tilgjengelighetsutvalg av menn at det å verdsette maskuline attributter var en prediktor for homonegativitet. Det var særlig tilfellet blant menn som selv rapporterte at de til en viss grad manglet slike egenskaper.

En variabel som med fordel kan operasjonaliseres annerledes er spørsmålet om respondentenes utdanningsnivå. Det ble kartlagt på en ordinal skala med fem svaralternativer

som har ulike avstand imellom seg. (ref) mener at slike ordinale variabler ikke bør analyseres som kontinuerlige. En person som krysser av for videregående utdanning, kan ha enten ett år eller fire år med utdanning utover grunnskolen. Det samme gjelder personer som krysser av for høyere utdanning, og som Schott-Cecciacchi et al. (2009) viste kan det være forskjell mellom studenter på første og sisteåret av høyere utdanning. Det kan derfor være fordelaktig å be respondentene krysse antall år med utdanning, slik at det er lettere å analysere med parametriske metoder. Det kan bidra med å avklare om det stemmer at utdanning ikke predikerer holdninger blant nordmenn.

Om respondentene hadde kontakt med skeive eller ikke viste seg å predikere holdninger til skeive, i likhet med tidligere forskning. Andre har også funnet at effekten av kontakt kan avhenge av *hvem* man har kontakt med, altså hvilken relasjon man har til denne personen. Det kan være hensiktsmessig å spørre respondentene om den de har kontakt med er en bekjent, en kollega/medelev, en venn eller familiemedlem.

Jeg tenker også at det kan gi en mer nyansert forståelse av holdninger til skeive personer ved å spørre om holdninger til likekjønnede romantiske/seksuelle handlinger mellom heterofile menn og mellom heterofile kvinner. For eksempel, «*Hva er din holdning til at heterofile menn noen ganger har sex med andre menn?*» og tilsvarende for kvinner. Det vil være interessant å se om likekjønnede seksuelle handlinger kun er godtatt innenfor rammene av en skeiv seksuell identitet. Det kan også være interessant å spørre respondentene om de er enige i stereotypier knyttet til de seksuelle identitetene lesbisk, homofil og bifil. En person kan tross alt være positiv til skeive og samtidig holde stereotype oppfatninger. Det er lett å tenke at slike stereotypier er uskyldige, men de har ofte en negativ ladning. Det å «komme ut av skapet» innebærer derfor mer enn å være åpen om ens seksuelle orientering; det blir definerende for hvem man er som person, og terskelen for å være åpen om ens seksuelle orientering blir muligens høyere.

Det kan fremover være nyttig med kvalitative studier av befolkningens holdninger for å få en dypere innsikt i de bakenforliggende årsakene. Det vil være interessant å høre begrunnelsene til de som er negative, undersøke hva det egentlig vil si å være nøytral, og avdekke om de som er positive samtidig tenker stigmatiserende om skeive. Til min visshet, er det ingen som har gjort kvalitative studier for å undersøke nordmenns holdninger til skeive. En mulighet ville vært å utføre et delprosjekt i sammenheng med den neste nasjonale holdningsundersøkelsen, hvor man i slutten av spørreskjemaet ber respondentene krysse av dersom de er villige til å bli kontaktet for et anonymt dybdeintervju i sammenheng med deres besvarelse. Det vil gi forskerne mulighet til å selektere respondenter med ulike responsprofiler som de ønsker å forstå bedre. Gjennom et slikt delprosjekt har man mulighet til å virkelig forstå årsakene bak responsene, særlig de tvetydige nøytrale responsene som utgjør en stor andel av befolkningen (mellom 32-46% for de ulike seksuelle orienteringene). Det vil også være interessant med studier som undersøker implisitte holdninger til skeive personer blant nordmenn, som heller ikke har blitt gjort tidligere.

Utover holdningsundersøkelser tenker jeg det er behov for mer forskning rettet mot å forstå hvordan menn blir påvirket av kjønnsroller. Hvor mange opplever et press for å følge den tradisjonelle mannsrollen, i hvilke miljø er dette presset særlig til stede, og hvilke konsekvenser har det? Det er behov for å forstå sosialiseringssprossene som fører til slike normative forventninger og hvordan de kan motvirkes.

En siste anbefaling for videre forskning er å validere det sammensatte holdningsmålet som har blitt undersøkt her. Selv har jeg vurdert validiteten som tilfredsstillende (se avsnitt 2.5), men det er tross alt ikke noe som kan garanteres. Dersom andre ønsker å bruke det samme målet i senere studier vil jeg derfor oppfordre til å gjøre nye vurderinger av holdningsmålet validitet.

4.5 Begrensninger

Det første jeg vil nevne er at denne studien ikke skiller mellom holdninger til ulike seksuelle orienteringer, som fører med seg både fordeler og ulemper. På den ene siden viser tidligere analyser utført av Bufdir og Uni Helse at det er variasjoner i hvor negative personer er til ulike seksuelle orienteringer. Det tilsier at prediktorene for holdninger til skeive personer kan være mer nyanserte enn det som kommer frem med et samlet mål. På den andre siden ville mer differensiering gitt flere modeller og antakeligvis mindre forskjeller. Jeg anså det derfor som mer fruktbart med et helhetlig fremfor differensiert perspektiv, som også var i tråd med formålet om en bred fremfor smal kartlegging av feltet.

Et annet punkt er at de ordinale dataene har blitt behandlet som kontinuerlige variabler og analysert med parametriske metoder. Om dette er en begrensning eller ikke avhenger av hvem man spør. Det er nokså vanlig praksis innen psykologisk forskning (Liddell & Kruschke, 2018), men det har lenge blitt debattert om det er statistisk forsvarlig (Knapp, 1990).

En annen begrensning med ordinale variabler er de tilsynelatende nøytrale responsene. Jeg har allerede nevnt at det ikke er åpenbart hva det egentlig betyr å være «verken positiv eller negativ». Én mulighet er at det speiler en reell likegyldighet ovenfor andres seksuelle atferd. Det kan i så tilfelle tilsvare en positiv holdning, fordi det tillater personer å være åpne om sin seksuelle orientering uten å bli stigmatisert. En annen mulighet er at det er et passivt standpunkt som skjuler implisitte og potensielt negative holdninger. På grunn av denne tvetydigheten mener noen at det ikke er korrekt å behandle nøytrale responser som meningsbærende svar (Krosnick & Fabrigar, 1997). Det er samtidig en standard og anbefalt praksis å bruke nøytrale responser i en spørreundersøkelse, ikke minst for å unngå irritasjon hos de som svarer. De fleste studier som undersøker eksplisitte holdninger vil derfor møte på denne utfordringen, som det er vanskelig å gjøre noe med.

Analysen av regresjonsmodellene viste at forutsetningen for homogenitet mellom residualene og den forklarte variansen ikke ble helt møtt (residuals vs. fitted values).

En siste begrensning jeg vil trekke frem er at modellene for de ulike årene ikke var helt identiske (se avsnitt 2.3.1). Dette må tas med i betraktning i sammenlikningen av modellene, ettersom hvilke prediktorer som inkluderes i en regresjonsmodell ikke bare gir resultater for den spesifikke variabelen, men påvirker også resultatene for de andre prediktorene.

5 Konklusjon

Denne masteroppgaven har hatt som formål å identifisere prediktorer for nordmenns holdninger til skeive personer. Analysene viste at holdninger til skeive i stor grad avhenger av hvorvidt man støtter sosiale normer i samfunnet; støtte for tradisjonelle kjønnsnormer og etablerte strukturer i samfunnet var de sterkeste prediktorene for økt negativitet. Den prediktive effekten til noen av de demografiske variablene kunne også forklares ved at enkelte undergrupper i samfunnet i større grad støttet slike normer (dvs. menn, eldre, og personer bosatt på sørvestlandet). Det samme kunne forklare hvorfor det var mer stigmatisering blant religiøse personer; fordi de som var mer religiøse også var noe mer konservative. Videre ble det funnet støtte for sosial identitetsteori og kontakthypotesen, som begge er særlig innflytelsesrike teorier om årsaker bak fordommer: personer som identifiserte seg mer med en skeiv seksuell orientering og personer som hadde mer kontakt med skeive personer rapporterte mer positive holdninger.

De fleste resultatene stemte overens med det som var å forvente ut i fra internasjonal forskning. En interessant forskjell var at sosioøkonomisk status ikke kunne predikere holdninger blant nordmenn, selv om denne variabelen ikke bør fraskrives helt som en mulig prediktor i fremtidig forskning. En annen forskjell var at Bufdirs analyse viste at kjønnsforskjellen hadde blitt noe mindre over perioden 2008-2017, mens mine analyser viste at kjønnsforskjellen faktisk hadde økt noe. De ulike resultatene skyldes sannsynligvis at det ble

brukt forskjellige holdningsmål. Min vurdering er at holdningsmålet i denne oppgaven er mer valid fordi 1) den inkluderte både spesifikke og generelle holdningsmål, som gjør den bedre i stand til å fange opp variasjoner i en persons holdninger, og 2) fordi Bufdir valgte å operasjonalisere de nøytrale responsene som positive holdninger, noe som ikke nødvendigvis er adekvat.

De fleste prediktorene var nokså stabile på tvers av de tre datasettene. En interessant endring var at kjønn og seksuell orientering ble en noe sterkere prediktor over tid. En annen endring var at personer bosatt i Midt-Norge hadde mer negative holdninger i den siste undersøkelsen.

Jeg viste innledningsvis at forskningen har avdekket en ambivalent situasjon for skeive nordmenn; en stor andel av befolkningen rapporterer positive holdninger til skeive personer, samtidig som mange skeive rapporterer psykososiale utfordringer. Etter analysene vil jeg varsomt foreslå at denne tvetydigheten handler om vedvarende normative strukturer i samfunnet som fremdeles påvirker hvordan befolkningen tenker om skeive og hvordan det oppleves å være skeiv. Det er mulig at de implisitte holdningene i befolkningen er mer negative enn de eksplisitte holdningene som er undersøkt i denne oppgaven. Dette stemmer overens med argumentet om en nordisk heteronormativitet, altså at nordmenn er tolerante, men samtidig stigmatiserende overfor skeive (Røthing & Svendsen, 2010). Det er mulig at nordmenns holdninger er eksplisitt tolerante, men implisitt stigmatiserende. Jeg vil derfor konkludere med at det fremdeles er behov for mer forskning på det skeive feltet, gjerne med andre metoder, samt implementering av tiltak som kan bedre situasjonen for skeive personer i Norge.

6 Referanser

- Adamczyk, A., & Pitt, C. (2009). Shaping attitudes about homosexuality: The role of religion and cultural context. *Social Science Research*, 38(2), 338-351. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2009.01.002>
- Adamczyk, A., & Yen-Chiao, L. (2019). Examining Public Opinion About LGBTQ-Related Issues in the United States and Across Multiple Nations. *Annual Review of Sociology*, 45, 401-423. <https://doi.org/https://doi.org/10.1146/annurev-soc-073018-022332>
- Aksoy, C. G., Carpenter, C. S., De Haas, R., & Tran, K. D. (2020). Do laws shape attitudes? Evidence from same-sex relationship recognition policies in Europe. *European Economic Review*, 124. <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2020.103399>
- Anderssen, N. (1997). Er lesbiske kvinner og homofile menn fortsatt stigmatiserte i Norge? *Notat om holdninger overfor lesbiske kvinner og homofile menn*. In E. Friis, A. Offerdal, & V. Benum (Eds.), *Vite for å forstå: 10 artikler om homoseksualitet og lesbiske og homofiles livsvilkår i Norge i dag* (pp. 47-64). Landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøring. <https://www.nb.no/nbsok/nb/24bef961dffe8b53395c719b62ae54d1?lang=no#53>
- Anderssen, N. (2002). Does Contact with Lesbians and Gays Lead to Friendlier Attitudes? A Two Year Longitudinal Study. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 12, 124-136. <https://doi.org/10.1002/casp.665>
- Anderssen, N., Malterud, K., & Slåtten, H. (2013). Levekår for lesbiske, homofile og bifile i Norge - Nasjonal spørreundersøkelse. In N. Anderssen & K. Malterud (Eds.), *Seksuell orientering og levekår* (pp. 49-111). Uni Helse.
- Anderssen, N., & Slåtten, H. (2008a). *Holdninger til lesbiske kvinner, homofile menn, bifile kvinner og menn og transpersoner (LHBT Personer). En landsomfattende representativ spørreundersøkelse, 2008* (8291713480).
- Anderssen, N., & Slåtten, H. (2008b). *Holdninger til LHBT-personer 2008* (NSD2468; Version NSD2468) [Datasett]. Norsk senter for forskningsdata AS, NSD. <https://doi.org/10.18712/NSD-NSD2468-V2>
- Anderssen, N., & Slåtten, H. (2013a). Holdninger til LHBT-personer 2008-2013. In N. Anderssen & K. Malterud (Eds.), *Seksuell orientering og levekår* (pp. 121-147). Uni Helse.
- Anderssen, N., & Slåtten, H. (2013b). *Holdninger til LHBT-personer 2013. Del av prosjektet "Seksuell orientering og levekår"* (NSD2469; [Datasett]). Norsk senter for forskningsdata AS, NSD. <https://doi.org/10.18712/NSD-NSD2469-V1>
- Banaji, M. R. (2001). Implicit Attitudes Can Be Measured. In H. L. Nairne & A. M. Suprenant (Eds.), *The nature of remembering: Essays in honor of Robert G. Crowder* (pp. 117-149). http://www.people.fas.harvard.edu/~banaji/research/publications/articles/2001_Banaji_HLRoediger.pdf

- Berge, B. (2017, 12.03.2020). *Avkriminalisering av homofili*. Retrieved 15.oktober from https://www.norghistorie.no/oljealder-og-overflod/1969_avkriminalisering-av-homofili.html
- Bettinsoli, M. L., Suppes, A., & Napier, J. L. (2019). Predictors of Attitudes Toward Gay Men and Lesbian Women in 23 Countries. *Social Psychological and Personality Science*, 11(5). <https://doi.org/https://doi-org.pva.uib.no/10.1177/1948550619887785>
- Bjugstad, A. (2016, 23.oktober). Jeg misliker å være homofil. Stempelet tar knekken på meg. *Aftenposten*.
- Blasius, J., & Thiessen, V. (2001). The Use of Neutral Responses in Surveys Questions. *Journal of Official Statistics*, 17(3), 351-367.
- Bramlett, B. H. (2012). The Cross-Pressures of Religion and Contact with Gays and Lesbians, and Their Impact on Same-Sex Marriage Opinion. *Politics and Policy*, 40(1). <https://doi.org/https://doi-org.pva.uib.no/10.1111/j.1747-1346.2011.00337.x>
- Bufdir. (2015, 17.04.2020). *Lhbtq-ordlista*. Barne- ungdoms- og familiedirektoratet,. Retrieved 10.03 from https://www.bufdir.no/lhbt/LHBT_ordlista/
- Bufdir. (2017a, 27.juli 2020). *Hvor mange er lhbtq*. Retrieved 12.mai from https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/lhbtq/Hvor_mange/#heading26417
- Bufdir. (2017b). *Negative holdninger til seksuelle orienteringer*. https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/lhbtq/Holdninger/#heading26415
- Bufdir. (2017c, 08.mars). *Skjuling av seksuell orientering*. https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/lhbtq/Hvor_mange/
- Bufdir. (2018). *Holdninger til LHBTI-personer 2017* (NSD2524; Version V1) [Datasett]. Norsk senter for forskningsdata AS, NSD. DOI:<https://doi.org/10.18712/NSD-NSD2524-V1>
- Bufdir. (2019). *Holdninger til lhbtqi-personer i 2017*. https://bufdir.no/globalassets/global/nbbf/kjonn_identitet/holdninger_til_lhbtqi_personer_i_2017.pdf
- Chauncey, G. (1982). From Sexual Inversion to Homosexuality. *Salmagundi*, 58/59, 114-146.
- Ciocca, G., Niolu, C., Déttore, D., Antonelli, P., Conte, S., Tuziak, B., Limoncin, E., Mollaioli, D., Carosa, E., Gravina, G. L., Di Sante, S., Di Lorenzo, G., Fisher, A. D., Maggi, M., Lenzi, A., Siracsano, A., & Jannini, E. A. (2017). Cross-cultural and socio-demographic correlates of homophobic attitude among university students in three European countries. *Journal of Endocrinological Investigation*, 40, 227-233.
- Cohen, J. (1988). The Significance of a Product Moment r . In *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences* (Second ed., pp. 75-105). Lawrence Erlbaum Associates.

- Collier, K. L., Horn, S. S., Bos, H. M. W., & Sandfort, T. G. M. (2015). Attitudes Toward Lesbians and Gays Among American and Dutch Adolescents. *The Journal of Sex Research*, 52(2), 140-150. <https://doi.org/10.1080/00224499.2013.858306>
- Copp, H. L., & Koehler, W. L. (2017). Peer attitudes toward LGBT-identified university students as mediated by demographic factors. *Journal fo Gay & Lesbian Mental Health*, 21(4), 277-291. <https://doi.org/10.1080/19359705.2017.1320697>
- Dyar, C., & Feinstein, B. A. (2018). Binegativity: Attitudes Toward and Stereotypes About Bisexual Individuals. In D. J. Swan & S. Habibi (Eds.), *Bisexuality: Theories, Research, and Recommendations for the Invisible Sexuality* (pp. 95-111). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-71535-3_6
- Eagly, A. H., & Chaiken, S. (1993). *The psychology of attitudes*. Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.
- Eggebø, H., Almli, M., & Bye, M. T. (2015). *Skeiv på bygda*. F. Nora.
- Enge, C. (2018, 29.juni). Kaster seg på trenden med regnbueflagg. *Aftenposten*.
- European Union Agency for Fundamental Rights. (2013). *EU LGBT survey - European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey - Results at a glance*.
- European Union Agency for Fundamental Rights. (2020). *A long way to go for LGBTI equality*.
- Festinger, L. (1962). *A Theory of Cognitive Dissonance* Standford University Press. (1957)
- Fingerhut, A. W. (2011). Straight Allies: What Predicts Heterosexuals' Alliance with the LGBT Community? *Journal of Applied Social Psychology*, 41(9), 2230-2248.
- Flores, A. (2019). *Social Acceptance of LGBT People in 174 Countries, 1981 to 2017*.
- Frost, D. M., Lehavot, K., & Meyer, I. H. (2015). Minority stress and physical health among sexual minority individuals. *Journal of Behavioral Medicine*, 38(1), 1-8. <https://doi.org/10.1007/s10865-013-9523-8>
- Garner, A. (2013). Ambivalence, the intergroup contact hypothesis, and attitudes about gay rights. *Politics and Policy*, 41(2). <https://doi.org/https://doi-org.pva.uib.no/10.1111/polp.12010>
- Goffman, E. (1986). Stigma and Social Identity. In *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identiy* (pp. 1-40). Simon & Schuster Inc. https://books.google.no/books?id=zuMFXuTMAqAC&printsec=frontcover&hl=no&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
- Greenwald, A. G., & Banaji, M. R. (1995). Implicit Social Cognition: Attitudes, Self-Esteem, and Stereotypes. *Psychological Review*, 102(1), 4-27.

- Grollman, E. A. (2017). Sexual orientation differences in attitudes about sexuality, race, and gender. *Social Science Research*, 61, 126-141.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2016.05.002>
- Guttmatcher Institute. (2021, 1.mai 2021). *Sex and HIV Education*. Retrieved 6.mai from
<https://www.guttmacher.org/state-policy/explore/sex-and-hiv-education#>
- Habarth, J. M. (2015). Development of the heteronormative attitudes and beliefs scale. *Psychology & Sexuality*, 6(2), 166-188.
<https://doi.org/10.1080/19419899.2013.876444>
- Habibi, S., & Stueck, F. (2018). Well-Being: Bisexuality and Mental and Physical Health. In D. J. Swan & S. Habibi (Eds.), *Bisexuality: Theories, Research, and Recommendations for the Invisible Sexuality* (pp. 165-188). Springer International Publishing.
- Hatzenbuehler, M. L., Nolen-Hoeksema, S., & Erickson, S. J. (2008). Minority Stress Predictors of HIV Risk Behavior, Substance Use, and Depressive Symptoms: Results From a Prospective Study of Bereaved Gay Men. *Health Psychology*, 27(4), 455-462.
<https://doi.org/10.1037/0278-6133.27.4.455>
- Hatzenbuehler, M. L., & Pachankis, J. E. (2016). Stigma and Minority Stress as Social Determinants of Health Among Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Youth: Research Evidence and Clinical Implications. *Pediatric Clinics of North America*, 63(6), 985-997. <https://doi.org/10.1016/j.pcl.2016.07.003>
- Havelin, A. (1968). Almenhetens holdninger til homofile og homoseksualitet.
<https://katalog.skeivtarkiv.no/instance/article/ubb-ska-0001-e-ea-02-01-02-01.html>
 (Tidsskrift for samfunnsforskning, bind 9)
- Hawkins, D. M. (2004). The Problem of Overfitting. *Journal of Chemical Information and Computer Sciences*, 44(1), 1-12. <https://doi.org/https://doi.org/10.1021/ci0342472>
- Hegna, K., Kristiansen, H. W., & Moseng, B. U. (1999). *Levekår og livskvalitet blant lesbiske kvinner og homofile menn*. http://www.nova.no/asset/6857/1/6857_1.pdf
- Henry, P. J., & Wetherell, G. (2017). Countries with Greater Gender Equality Have More Positive Attitudes and Laws Concerning Lesbians and Gay Men. *Sex roles*, 77, 523-532. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/s11199-017-0744-0>
- Henry, R. S., Smith, E. R., Perrin, P. B., & Rabinovitch, A. E. (2020). Structural Equation Model Predicting LGB Ally Behaviors in Heterosexuals. *Sexual Research and Social Policy*. <https://doi.org/10.1007/s13178-020-00461-x>
- Herek, G. M. (1988, 1988/11/01). Heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men: Correlates and gender differences. *The Journal of Sex Research*, 25(4), 451-477.
<https://doi.org/10.1080/00224498809551476>
- Herek, G. M. (1994). Assessing Heterosexuals' Attitudes toward Lesbians and Gay Men: A review of Empirical Research with the ATLG Scale". In B. Greene & G. M. Herek

- (Eds.), *Lesbian and Gay Psychology: Theory, Research, and Clinical Applications* (pp. 206-228). SAGE Publications, Inc.
<https://doi.org/http://dx.doi.org/10.4135/9781483326757.n11>
- Herek, G. M. (2000). Sexual Prejudice and Gender: Do Heterosexuals' Attitudes Toward Lesbians and Gay Men Differ? *Journal of Social Issues*, 56(2), 251-266.
- Herek, G. M. (2002a). Gender Gaps in Public Opinion About Lesbians and Gay Men. *The Public Opinion Quarterly*, 66(1), 40-66.
- Herek, G. M. (2002b). Heterosexuals' attitudes toward bisexual men and women in the United States. *The Journal of Sex Research*, 39(4), 264-274.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1080/00224490209552150>
- Herek, G. M. (2004). Beyond "Homophobia": Thinking About Sexual Prejudice and Stigma in the Twenty-First Century. *Journal of NSRC: Sexuality Research & Social Policy*, 1(2), 6-24.
<https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=570005095083085098003003107078017104100051081067090053088026123105127023070072092070039012044061104010048123008125098085089122019053041013058001009002000086065002074002039063117083126075101020126109016020102083064105000116087077092094102110108004121090&EXT=pdf>
- Herek, G. M. (2016). A Nuanced View of Stigma for Understanding and Addressing Sexual and Gender Minority Health Disparities. *Lgbt Health*, 3(6), 397-399.
<https://doi.org/10.1089/lgbt.2016.0154>
- Herek, G. M., & Glunt, E. K. (1993). Interpersonal Contact and Heterosexuals' Attitudes Toward Gay Men: Results From A National Survey. *The Journal of Sex Research*, 30(3), 239-244.
- Hicks, G. R., & Lee, T. T. (2008). Public Attitudes Toward Gays and Lesbians. *Journal of Homosexuality*, 51(2), 57-77. https://doi.org/https://doi.org/10.1300/J082v51n02_04
- Himmelfarb, S. (1993). The Measurement of Attitudes. In A. H. Eagly & S. Chaiken (Eds.), *The Psychology of Attitudes* (pp. 1-21). Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.
- Hollenbeck, J. R., & Wright, P. M. (2016). Harking, Sharking, and Tharking: Making the Case of Scientific Data. *Journal of Management*, 43(1), 5-18.
<https://doi.org/10.1177/0149206316679487>
- Håndlykken, P. (2020, 13.september). Homofobi er mer vanlig enn vi kanskje vil tro. *Aftenposten*.
- ILGA-Europe. *Country Ranking*. Retrieved 13.03 from <https://rainbow-europe.org/country-ranking>

- Jost, J. T., Glaser, J., Gruglanski, A. W., & Sulloway, F. J. (2003). Political Conservatism as Motivated Social Cognition. *Psychological Bulletin*, 129(3), 339-375. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.3.339>
- Kinsey, A. C., Pomeroy, W. R., & Martin, C. E. (2003). Sexual Behavior in the Human Male. *Am J Public Health*, 93(6), 894-898. <https://doi.org/10.2105/ajph.93.6.894>
- Klatran, H. K. (2019). <<Jeg prøver å fremstå så mandig som jeg kan>>. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 43(3). <https://doi.org/https://doi.org/10.18261/issn.1891-1781-2019-03-06>
- Kleven, Ø. (2016). *Tillit til politiske institusjoner: Nordmenn på tillitstoppen i Europa* (Samfunnsspeilet 2/2016, Issue. S. sentralbyrå.
- Knapp, T. R. (1990). Treating ordinal scales as interval scales: An attempt to resolve the controversy. *Nursing Research*, 39, 121-123.
- Krf. (u.å.). *Et samfunn med plass til alle*. Retrieved 13.mai from <https://krf.no/politikk/et-samfunn-med-plass-til-alle/>
- Krosnick, J. A., & Fabrigar, L. R. (1997). Designing Rating Scales for Effective Measurements in Surveys. In L. Lyberg, P. Biemer, M. Collins, E. D. Leeuw, C. Dippo, N. Schwarz, & D. Trewin (Eds.), *Survey Measurement and Process Quality* (pp. 141-164). John Wiley & Sons, Inc.
- Kunnskapsdepartementet. (2006). *Utdanning - fra barnehage til voksenopplæring*. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/kd_f4133b_web.pdf
- Lassemo, E. (2020, 01.10). *De unge er fremdeles redde for å være skeive* [Interview]. <https://forskning.no/barn-og-ungdom-homoseksualitet-kjonn-og-samfunn/de-unge-er-fremdeles-redde-for-a-vaere-skeive/1748689>
- Lassemo, E., Sand, K., & Tøndel, G. (2020). *Kartlegging av spørsmål fra lhbtqi-ungdom*, *ung.no*.
- LeBlanc, A. J., & Frost, D. M. (2019). Couple-Level Minority Stress and Mental Health among People in Same-Sex Relationships: Extending Minority Stress Theory. *Society and Mental Health*, 10(3), 276-290. <https://doi.org/10.1177/2156869319884724>
- Liddell, T. M., & Kruschke, J. K. (2018). Analyzing ordinal data with metric models: What could possibly go wrong? *Journal of Experimental Social Psychology*, 79, 328-348. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jesp.2018.08.009>
- Meyer, I. (1995). Minority Stress and Mental Health in Gay Men. *Journal of Health and Social Behavior*, 36(1), 38-56. <https://doi.org/10.2307/2137286>
- Meyer, I. (2003). Prejudice, Social Stress, and Mental Health in Lesbian, Gay, and Bisexual Populations: Conceptual Issues and Research Evidence. *Psychological Bulletin*, 129(5), 674-679. <http://dx.doi.org.pva.uib.no/10.1037/0033-2909.129.5.674>

- Meyer, I. (2016). The Elusive Promise of LGBT Equality. *American Journal of Public Health, 106*(8), 1356-1358. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2016.303221>
- Munafò, M. R., Nosek, B. A., Bishop, D. V. M., Button, K. S., Chambers, C. D., Percie du Sert, N., Simonsohn, U., Wagenmakers, E. J., Ware, J. J., & Ioannidis, J. P. A. (2017). A manifesto for reproducible science. *Nature Human Behavior, 1*.
<https://doi.org/10.1038/s41562-016-0021>
- Newcomb, T. (1961). Reviewed work: *Attitude organization and change: An Analysis of Consistency Among Attitude Components* by M. J. Rosenberg, C. I. Hovland, W. J. McGuire, R. P. Abelson, J. W. Brehm. *American Sociological Review, 26*(4), 644-645.
<https://doi.org/https://doi.org/10.2307/2090276>
- Norton, A. T., & Herek, G. M. (2013). Heterosexuals' attitudes toward transgender people: Findings from a national probability sample of US adults. *Sex roles, 68*(11-12), 738-753. <https://doi.org/10.1007/s11199-011-0110-6>
- Norval, G. (2021). Aging and Conservatism. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science, 415*, 176-186.
- Notaker, H. (2019, 14.juni 2019). *Bibelbeltet*. Store norske leksikon. Retrieved 05.mai from <https://sokogskriv.no/referansestiler/apa-7th.html#nettsider>
- Ohlander, J., Batalova, J., & Treas, J. (2005). Explaining educational influences on attitudes toward homosexual relations. *Social Science Research, 34*(4), 781-799.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2004.12.004>
- Oxford Lexico. (u.å.). Standpoint. In <https://www.lexico.com/definition/standpoint>
- Park, B., & Rothbart, M. (1982). Perception of Out-Group Homogeneity and Levels of Social Categorization: Memory for the Subordinate Attributes of In-Group and Out-Group Members. *Journal of Personality and Social Psychology, 42*(6), 1051-1068.
- Petrocelli, J. V. (2003). Hierarchical multiple regression in counseling research: common problems and possible remedies. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development, 36*(1), 9-22.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1080/07481756.2003.12069076>
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2005). Allport's Intergroup Contact Hypothesis: Its History and Influence. In J. F. Dovidio, P. Glick, & L. A. Rudman (Eds.), *On the Nature of Prejudice: Fifty Years after Allport* (pp. 262-277). Blackwell Publishing Ltd.
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A Meta-Analytic Test of Intergroup Contact Theory. *Journal of Personal and Social Psychology, 90*(5), 751-781.
<https://doi.org/10.1037/0022-3514.90.5.751>
- Pew Research Center. (2020). *The Global Divide on Homosexuality Persists*.
https://www.pewresearch.org/global/wp-content/uploads/sites/2/2020/06/PG_2020.06.25_Global-Views-Homosexuality_FINAL.pdf

- Poteat, P. V., DiGiovanni, C. D., & Scheer, J. R. (2013). Predicting Homophobic Behavior Among Heterosexual Youth: Domain General and Sexual Orientation-Specific Factors at the Individual and Contextual Level. *Journal of Youth Adolescence* 42, 351-362. <https://doi.org/10.1007/s10964-012-9813-4>
- Prop. 88 L. (2012-2013). *Diskrimineringslovgivning: diskrimineringsloven om seksuell orientering, likestillingsloven, diskrimineringsloven om etnisitet, diskriminerings- og tilgjengelighetsloven*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-88-l-20122013/id718741/?ch=2>
- Roggemans, L., Spruyt, B., Van Droogenbroeck, F., & Keppens, G. (2015). Religion and Negative Attitudes toward Homosexuals: An analysis of Urban Young People and Their Attitudes toward Homosexuality. *YOUNG*, 23(3), 254-276. <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/1103308815586903>
- Røthing, Å., & Svendsen, S. H. B. (2010). Homotolerance and Heterosexuality as Norwegian Values. *Journal of LGBT Youth*, 7(2), 147-166. <https://doi.org/https://doi-org.pva.uib.no/10.1080/19361651003799932>
- Schott-Ceccacci, M., Holland, L., & Matthews, T. L. (2009). Attitudes toward the LGBT Community in Higher Education. *Spaces for Difference: An Interdisciplinary Journal*, 2(1), 36-47.
- Schwadel, P., & Garneau, C. R. H. (2017). The Diffusion of Tolerance: Birth Cohort Changes in the Effects of Education and Income on Political Tolerance. *Sociological Forum*, 32(4), 748-769. <https://doi.org/https://doi-org.pva.uib.no/10.1111/socf.12374>
- Sentralbyrå, S. (1997). *Verdiundersøkelsen, 1996: Vi er blitt mer liberale*. https://www.ssb.no/a/ukens_statistikk/utg/9733/1.html
- Shapiro, S. S., & Wilk, M. B. (1965). An Analysis of Variance Test for Normality (Complete Samples). *Biometrika*, 52(3/4), 591-611. <https://doi.org/https://doi.org/10.1093%2Fbiomet%2F52.3-4.591>
- Silvaggi, M., Eleuteri, S., Colombo, M., Fava, V., Malandrino, C., Simone, S., Nanini, C., Rossetto, C., & Di Santo, S. G. (2019). Attitudes toward the sexual rights of LGB people: Factors involved in recognition and denial. *Sexologies*, 28, e72-e81. <https://doi.org/10.1016/j.sexol.2019.06.004>
- Sirin, S. R., McCreary, D. R., & Mahalik, J. R. (2004). Differential Reactions to Men and Women's Gender Role Transgressions: Perceptions of Social Status, Sexual Orientation, and Value Dissimilarity. *Journal of Men's Studies*, 12(2). <https://doi.org/10.3149/jms.1202.119>
- Sjåholm, J. M. (2020). *Skeiv partipolitikk? En studie av stortingspartienes håndtering av "skeive" politiske saker fra 1970-årene til 2016* [masteroppgave, Universitetet i Bergen]. bora.uib.no.

- Skeivt arkiv. (u.å.). *Tidslinje*. Retrieved 15.oktober from https://skeivtarkiv.no/tidslinje?fbclid=IwAR3vxiUwvLjaHXL62jm1ipK_vUHmgj8cS1YInbBoHiC9TZHVctyDy-HNVIo#event-homofile-friskmeldes
- Smith, S. J., Axelton, A. M., & Saucier, D. A. (2009). The Effects of Contact on Sexual Prejudice: A Meta-Analysis. *Sex roles*, *61*, 178-191. <https://doi.org/10.1007/s11199-009-9627-3>
- Statistisk sentralbyrå. (2020a). *Befolkningens utdanningsnivå*. <https://www.ssb.no/utniv>
- Statistisk sentralbyrå. (2020b). *Livskvalitetsundersøkelsen*.
- Stokke, M., Lundhaug, K., Hammeren, G., Solberg, A., & Steinland, V. (2018). *Skeives levekår i Agder. En kvantitativ og kvalitativ kartlegging*.
- Stortinget. (2007-2008). *Felles ekteskapslov. Ot.prp. nr. 33 (2007-2008)*. Retrieved 9.mai from <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=39243>
- Svendsen, S. H. B., Stubberud, E., & Djupedal, E. F. (2018). Skeive ungdommers identitetsarbeid: SKAM etter homotoleransen. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, *42*(3), 162-183.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2019). Analysis of covariance. In *Using multivariate statistics* (7. utgivelse ed., pp. 167-197). Pearson.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1978). Intergroup behavior. *Introducing social psychology*, 276-293.
- Træen, B. (2018). Predictors of internalized homonegativity in Norwegian men who have sex with men (MSM). *Scandinavian Psychologist*, *5*(e2). <https://doi.org/https://doi.org/10.15714/scandpsychol.5.e2>
- Udir. (2020). *Læreplan i samfunnsfag*. <https://data.udir.no/kl06/v201906/laereplaner-1k20/SAF01-04.pdf?lang=nno>
- Vecchione, M., Schwartz, S., Alessandi, G., Döring, A., Castellani, V., & Caprara, M. G. (2016). Stability and change of basic personal values in early adulthood: An 8-year longitudinal study. *Journal of Research in Personality*, *63*, 111-122. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2016.06.002>
- Vogel, T., & Wänke, M. (2002a). Asking for Attitudes: Not that simple after all. In *Attitudes and Attitude Change* (2. ed., pp. 19-33). Routledge.
- Vogel, T., & Wänke, M. (2002b). Attitudes: A question of good balance. In *Attitudes and Attitude Change* (pp. 112-131). Routledge.
- Vogel, T., & Wänke, M. (2002c). Beyond asking for attitudes: From indirect measures to implicit attitudes. In *Attitudes and Attitude Change* (Second ed., pp. 35-54). Routledge.

- Walch, S. E., Orlosky, P. M., Sinkkanen, K. A., & Stevens, H. R. (2010). Demographic and Social Factors Associated with Homophobia and Fear of AIDS in a Community Sample. *Journal of Homosexuality*, 57(2), 310-324.
<https://doi.org/10.1080/00918360903489135>
- Weinberg, G. (1972). Homophobia. In *Society and the Healthy Homosexual* (pp. 1-21). St. Martin's Press.
- Woodford, M. R., Silverschanz, P., Swank, E., Scherrer, K. S., & Raiz, L. (2012). Predictors of Heterosexual College Students' Attitudes Toward LGBT People. *Journal of LGBT Youth*, 9(4), 297-320. <https://doi.org/10.1080/19361653.2012.716697>
- Worthen, M. G. F., Lingiardi, V., & Caristo, C. (2017). The Roles of Politics, Feminism, and Religion in Attitudes Toward LGBT Individuals: A Cross-Cultural Study of College Students in the USA, Italy, and Spain. *Sexuality Research and Social Policy*, 14, 241-258.
- Zajonc, R. B. (1968). Attitudinal Effects of Mere Exposure. *Journal of Personality and Social Psychology: Monograph Supplement*, 9(2), 1-27.
- Aasmundsen, J. S. (2021, 22.mars). Flere nordmenn sier nå at de er skeive: - Vi unge bli fortalt at vi kan elske hvem vi vil. *Aftenposten*.

Appendiks A – Frekvens- og prosentfordeling av prediktorvariabler i utvalgene

	2008 (N = 732)	2013 (N = 787)	2017 (N = 776)
Variabler	n (%)	n (%)	n (%)
Kjønn			
Mann	420 (57.4)	432 (53.7)	401 (51.7)
Kvinne	312 (42.6)	364 (46.3)	375 (48.3)
Alder			
16-20	41 (5.6)	16 (2.0)	16 (2.1)
21-30	95 (13)	110 (14.0)	117 (15.1)
31-40	132 (18)	136 (17.3)	132 (17.0)
41-50	118 (16)	148 (18.8)	146 (18.8)
51-60	141 (19.3)	148 (18.8)	198 (13.9)
61-70	144 (19.7)	171 (21.7)	162 (20.9)
71-80	61 (8.3)	58 (7.4)	95 (12.2)
Region			
Nord-Norge	78 (10.7)	80 (10.2)	77 (9.9)
Midt-Norge	105 (14.3)	123 (15.6)	119 (15.3)
Vestlandet	130 (17.8)	153 (19.4)	159 (20.5)
Østlandet	314 (42.9)	306 (38.9)	254 (32.7)
Sørlandet			62 (8.0)
Oslo	105 (14.3)	125 (15.9)	105 (13.5)
Inntekt			
< 100.000	63 (8.6)	35 (4.4)	42 (5.4)
100.-199.000	64 (8.7)	41 (5.2)	33 (4.3)
200.-299.000	105 (14.3)	80 (10.2)	69 (8.9)
300.-399.000	202 (27.6)	145 (18.4)	123 (15.9)
400.-499.000	147 (20.1)	180 (22.9)	176 (22.7)
500.-599.000	67 (9.2)	132 (16.8)	152 (19.6)
600.-699.000	40 (5.5)	57 (7.2)	62 (8.0)
> 700.000	44 (6.0)	117 (14.9)	119 (15.3)

NORDMENNENS HOLDNINGER TIL SKEIVE PERSONER

	2008 (N = 732)	2013 (N = 787)	2017 (N = 776)
Variabler	n (%)	n (%)	n (%)
Utdanning			
7-årig eller liknende	4 (0.5)	11 (1.4)	7 (0.9)
9-årig eller 10-årig	48 (6.6)	41 (5.2)	43 (5.5)
Videregående skole	202 (27.6)	212 (26.9)	213 (27.4)
Høyere utdanning 1-4 år	338 (46.2)	361 (45.9)	340 (43.8)
Høyere utdanning > 5 år	140 (19.1)	162 (20.6)	173 (22.3)
Partitilhørighet			
Rødt	23 (3.1)		
Sosialistisk venstreparti	85 (11.6)		
Arbeiderpartiet	209 (28.6)		
Senterpartiet	27 (3.7)		
Kristelig folkeparti	29 (4.0)		
Venstre	59 (8.1)		
Høyre	141 (19.3)		
Fremskrittspartiet	159 (21.7)		

Appendiks B - Hierarkisk multippel regresjonsanalyse av utvalget fra 2008

Prediktor	B	β	SE	<i>t</i>	<i>p</i>
Steg 1					
Kjønn ^a	0.43	.21	.08	5.59	<.001
Alder	0.08	.14	.02	3.44	<.001
Seksuell orientering	-0.20	-.19	.04	-5.52	<.001
Utdanning	-0.19	-.16	.04	-4.53	<.001
Inntekt	0.03	.05	.02	1.33	.185
Region ^b :					
Nord-Norge	0.09	.09	.13	0.66	.512
Midt-Norge	0.06	.06	.12	0.50	.615
Vestlandet	0.29	.29	.12	2.51	.012
Østlandet	0.14	.14	.10	1.33	.183
Steg 2					
Kjønn	0.43	.22	.07	5.90	<.001
Alder	0.05	.10	.02	2.45	.014
Seksuell orientering	-0.13	-.12	.04	-3.58	<.001
Utdanning	-0.18	-.16	.04	-4.51	<.001
Inntekt	0.04	.08	.02	2.03	.043
Region ^b :					
Nord-Norge	0.02	.02	.13	0.13	.898
Midt-Norge	-0.04	-.04	.12	-0.31	.757
Vestlandet	0.14	.14	.11	1.23	.221
Østlandet	0.07	.07	.10	0.67	.503
Kontakt med skeive	-0.26	-.27	.03	-7.87	<.001
Steg 3					
Kjønn	0.16	.08	.05	3.02	.003
Alder	0.05	.08	.02	3.01	.003
Seksuell orientering	-0.04	-.04	.02	-1.72	.085
Utdanning	-0.02	-.02	.03	-0.75	.451

NORDMENNENS HOLDNINGER TIL SKEIVE PERSONER

Prediktor	B	β	SE	t	p
Inntekt	0.01	-.01	.02	0.37	.712
Region ^b :					
Nord-Norge	-0.09	-.09	.09	-0.97	.333
Midt-Norge	-0.02	-.02	.08	-0.21	.835
Vestlandet	0.15	.15	.08	1.89	.059
Østlandet	0.01	.01	.07	0.09	.925
Kontakt med skeive	-0.12	-.12	.02	-5.10	<.001
Religiøsitet	0.00	.01	.01	0.22	.828
Kjønnsnormativitet	0.27	.25	.04	6.55	<.001
Konservative verdier	0.45	.44	.04	11.68	<.001
Partitilhørighet ^c					
Rødt	0.28	.28	.14	1.95	.052
Ap	0.12	.12	.08	1.49	.136
Sp	0.09	.09	.14	0.65	.516
Krf	0.62	.63	.14	4.37	<.001
V	0.05	.05	.10	0.51	.613
H	0.20	.20	.09	2.25	.025
Frp	0.13	.14	.09	1.51	.131

Referansegrupper: a) kvinne, b) Oslo, c) SV. Referansegruppene er valgt fra et teoretisk standpunkt, ut i fra hvilke grupper som vanligvis er mest positive til LHB-personer. Steg 3 inkluderes her for oversiktens del, selv om resultatene er gjengitt tidligere i oppgaven.

Appendiks C - Hierarkisk multippel regresjonsanalyse av utvalget fra 2013

Prediktor	B	β	SE	<i>t</i>	<i>p</i>
Steg 1					
Kjønn ^a	0.43	.23	.06	7.03	<.001
Alder	0.14	.24	.02	7.23	<.001
Seksuell orientering	-0.19	-.23	.03	-7.13	<.001
Utdanning	-0.06	-.06	.04	-1.67	.095
Inntekt	-0.01	.03	.02	-0.78	.434
Region ^b :					
Nord-Norge	0.16	.17	.12	1.31	.192
Midt-Norge	0.06	.06	.11	0.54	.591
Vestlandet	0.27	.29	.10	2.63	.009
Østlandet	0.13	.14	.09	1.41	.159
Steg 2					
Kjønn	0.40	.22	.06	7.00	<.001
Alder	0.11	.18	.02	5.76	<.001
Seksuell orientering	-0.11	-.14	.03	-4.34	<.001
Utdanning	-0.45	-.04	.03	-1.33	.0184
Inntekt	-0.00	.01	.02	-0.20	.841
Region ^b :					
Nord-Norge	0.14	.15	.11	1.19	.236
Midt-Norge	-0.00	-.00	.10	-0.02	.981
Vestlandet	0.14	.15	.10	1.47	.141
Østlandet	0.05	.06	.08	0.61	.545
Kontakt med skeive	-0.29	-.34	.03	-10.45	<.001
Steg 3					
Kjønn	0.16	.13	.05	5.33	<.001
Alder	0.05	.15	.02	6.08	<.001
Seksuell orientering	-0.04	-.09	.02	-3.78	<.001
Utdanning	-0.02	.04	.03	1.48	.140

NORDMENNENS HOLDNINGER TIL SKEIVE PERSONER

Prediktor	B	β	SE	<i>t</i>	<i>p</i>
Inntekt	0.00	-.05	.01	-1.88	.061
Region ^b :					
Nord-Norge	-0.0	-.02	.09	-0.17	.866
Midt-Norge	.03	.03	.08	0.40	.688
Vestlandet	.05	.06	.07	0.80	.427
Østlandet	.02	.03	.07	0.36	.719
Kontakt med skeive	-.14	-.17	.02	-6.25	<.001
Religiøsitet	.02	.04	.01	1.60	.109
Kjønnsnormativitet	.25	.24	.03	7.24	<.001
Konservative verdier	.45	.39	.04	11.70	<.001

Referansegrupper: a) kvinne, b) Oslo, c) SV. Referansegruppene er valgt fra et teoretisk standpunkt, ut i fra hvilke grupper som vanligvis er mest positive til LHB-personer. Steg 3 inkluderes her for oversiktens del, selv om resultatene er gjengitt tidligere i oppgaven.

Appendiks D – Hierarkisk multippel regresjonsanalyse av utvalget fra 2017

Prediktor	B	β	SE	<i>t</i>	<i>p</i>
Steg 1					
Kjønn ^a	0.50	.26	.06	7.80	<.001
Alder	0.10	.18	.02	5.32	<.001
Seksuell orientering	-0.18	-.24	.03	-7.14	<.001
Utdanningsnivå	-0.16	-.15	.04	-4.24	<.001
Inntektsnivå	0.00	.00	.02	0.09	.929
Region ^b :					
Nord-Norge	0.03	.03	.13	0.21	.836
Midt-Norge	-0.01	-.01	.11	-0.11	.914
Vestlandet	0.25	.26	.11	2.32	.021
Østlandet	0.08	.08	.10	0.80	.425
Sørlandet	0.27	.28	.14	1.96	.050
Steg 2					
Kjønn ^a	0.44	.23	.06	7.42	<.001
Alder	0.06	.11	.02	3.47	<.001
Seksuell orientering	-0.12	-.16	.02	-4.80	<.001
Utdanningsnivå	-0.15	-.13	.04	-4.15	<.001
Inntektsnivå	0.02	.03	.02	0.98	.328
Region ^b :					
Nord-Norge	0.01	.02	.12	0.12	.906
Midt-Norge	-0.10	-.11	.11	-0.94	.348
Vestlandet	0.14	.15	.10	1.37	.172
Østlandet	-0.01	-.01	.10	-0.10	.921
Sørlandet	0.20	.21	.13	1.54	.124
Kontakt med skeive	-0.29	-.32	.03	-9.79	<.001
Steg 3					
Kjønn ^a	0.20	.11	.05	4.00	<.001
Alder	0.06	.11	.02	4.05	<.001

NORDMENNENS HOLDNINGER TIL SKEIVE PERSONER

Prediktor	B	β	SE	<i>t</i>	<i>p</i>
Seksuell orientering	-0.06	-.07	.02	-2.82	.005
Utdanningsnivå	-0.04	-.03	.03	-1.28	.202
Inntektsnivå	-0.01	-.02	.01	0.60	.548
Region ^b :					
Nord-Norge	-0.10	-.11	.10	-1.03	.302
Midt-Norge	-0.19	-.20	.09	-2.09	.037
Vestlandet	0.01	.01	.08	0.15	.880
Østlandet	-0.07	-.08	.07	-0.95	.340
Sørlandet	-0.00	-.00	.11	-0.01	.991
Kontakt med skeive	-0.15	-.16	.02	-5.94	<.001
Religiøsitet	0.07	.15	.01	5.70	<.001
Kjønnsnormativitet	0.57	.53	.03	18.58	<.001

Referansegrupper: a) kvinne, b) Oslo, c) SV. Referansegruppene er valgt fra et teoretisk standpunkt, ut i fra hvilke grupper som vanligvis er mest positive til LHB-personer. Steg 3 inkluderes her for oversiktens del, selv om resultatene er gjengitt tidligere i oppgaven.